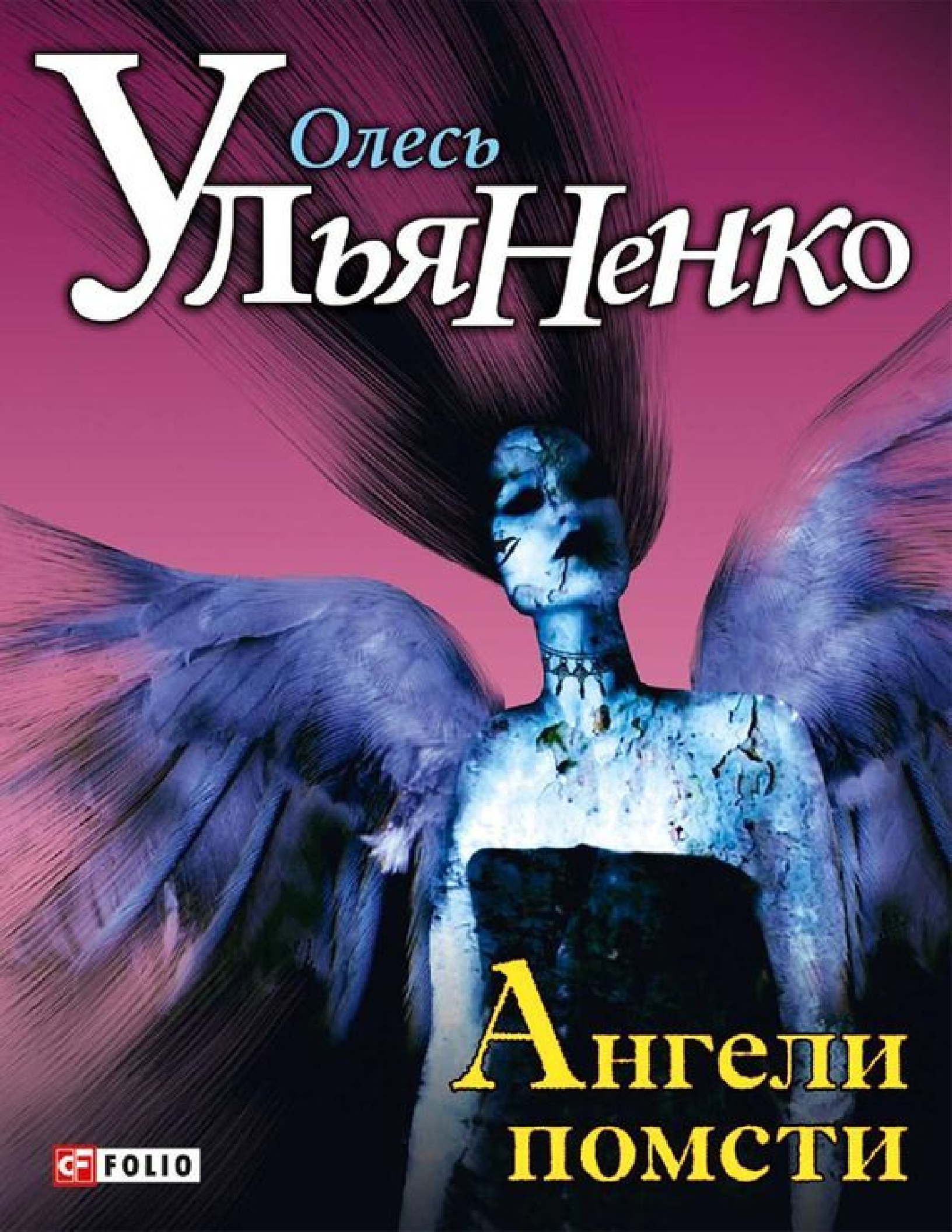

У Олесь ЛьяНенко

Ангели
ПОМСТИ

Олесь Ульяненко
Ангели помсти
Трилогія

Світлій пам'яті Олександра Мисака

Mapro

1

Це була субота, сплутати неможливо, тому що саме в суботу Дицик, Абрам, Сальдо і я починали танці. Я її побачив відразу крізь каштанове оперення американського клена, що вже давно побите грозою, яка упала якраз на Трійцю, на відкриття собору, але все це ще попереду: і ті гілки, побиті градом, і повінь, що затопила півміста, і наше помешкання, яке ми втрачатимемо шматок за шматком. Я виводив «Донну», а вона виходила з-за зеленого ящика тиру, де працював криворукий дядя Коля. І вони теж рушили, наче зговорившись, їй назустріч. А я співав «Донну». Це якраз між вечором і повними сутінками. День шматком фіолетового плаття морочився у просторі між аптекою і танцювальним майданчиком. Марго завжди чомусь, випадково чи ні, виходила під «Донну». Тоді, коли я зустрів її, в той день, вона сказала мені, що зрада для неї носить гіркуватий смак золотистого меду. І клацнула у роті рожевим язиком, перевернувши його і вперши у щоку. Марго була як намальована. Каштанове волосся, завиток до завитка. Обличчя видовжене, з прямим носом і трохи по-азіатськи роздутими ніздрями, зелені очі, мов далека сумна злива, що відходить у тумані дитинства. Її тіло гнучке і красиве, з вишуканим викликом, що не породжував ані фантазії, ані бажання, його приємно було розглядати, але погляд знову і знову повертався до її зелених очей, які навіть не закликали по-жіночому, а були просто відвертими і чесними. Принаймні так видавалося. Марго нічого не приховувала. Навіть того дня, коли вона заговорила про зраду. Ні з того ні з сього. І мені відразу чомусь захотілось сміятися, стелити плечима і сказати, що он, мовляв, їх би це зацікавило: Ульяна і Пономаря. Он вони і зараз стоять, середнього зросту, широкоплечі, з вовчими незалежними поглядами. Обидва патлаті. Ульян з вигорілим каштановим, а Пономарь з пшеничним від природи волоссям. Обидва мовчазні – значить, сьогодні танці пройдуть без особливих

пригод та ексцесів, як любив жартувати той же Ульянов. Якщо вони говорять без угаву і все ліве, то знай, що щось намислили і надумали такого, що жодна голова у нашому містечку не придумає. Недарма їх цигани обходять десятою дорогою. Старі циганки у рясних спідницях плюють їм у спину і хрестять повітря, примовляючи до цього дійства: «Чорти! Чорти! Чорти!» А зараз вони стоять, засунувши руки в кишені. Пономарь кусає щоку, а Ульянов тупо розглядає синю пачку «Експреса». Але обидва бачать Марго, яка йшла від зеленої будки тиру; цигани і безногі рушили відразу з іншого боку, від ресторану, з глибокої синьої арки школи під номером два. Хтось покликав мене: «Венька!»

Спочатку я подумав, що це клятуща спека розтопила в моїй голові кавалки мозку. Потім зрозумів, що від хвилювання сповз зі стола і почав якогось біса ритися у пластиковому синьому відрі для сміття, з купами пошматованих, наче висланих з того світу, депеш. Я подивився, ріжучи очима упоперек стола, на заґратоване, у вигляді сонця, вікно. Тільки тоді зрозумів, що дивлюся на вікно крізь грановану склянку з чаєм, з цейлонським ярличком. Такі до нашого містечка не завозять. І в цих краях мало знайдеться людей, які будуть у таку спеку хлебтати чай. Швидше, кисле пиво та дешеве яблучне вино, що відгонить гноєм та дихлофосом. Дивлячись на бурштиновий простір, що колисався у заґратованому вікні, я подумав, що повинен встати і зупинити її, Марго. У мені наче жив хтось інший, спраглий та ненаситний, який кожного дня пошепки перед люстром повторював її ім'я. Я дивився на порожню сіру вулицю, на край парковки, на кінотеатр, повний у вихідні тріскучих сектантів та баптистів, на місто з несподівано незнайомими людьми, котрі вийшли з іншого сторіччя. Я дивився в цей кольдкремів порожній простір, з причепленим кутиком десертної кав'ярні, де тепла крем-сода, безкінечна балаканина місцевої молоді за чашечкою розчинної кави, з одного боку, а з іншого – банда Ульяна і Пономаренка: Черевик, Вишня, Кабан, Пономарь-середній, –

розвалившись, обговорюють чергову обладку, яка нічим іншим не закінчиться, як бійкою, жорстокою і короткою. В кушпелинні вилялого передвечір'я я побачив дві постаті, що, сутулячись, на дерев'яних ногах шкребли асфальтом, тихо, впівголоса перемовляючись. Ці два вовки знали, що я завжди пантрую зі своєї схованки, але вони були нахабними, нічого не боялися, і я їх ненавидів. Ненавидів не менше, аніж любив Марго, яка місячним променем вплуталася у їхнє паскудне, нікому не потрібне життя. Ось вони зупинилися. Сіли на металевий паркан. Сиділи там набурмосені, мов молоді півники; стриміли на тому місці, де завжди ворушилася сонячна пляма. Вітер обдував вилягле місце з року в рік, з року в рік... Вони перемовлялися між собою, скупко викидаючи слова, а потім розвернулися і пішли прямо на вікно; я зрозумів, що Ульян щось передав Пономарю, наймолодшому серед усіх братів. До речі, з вини цих двох корешів мій брат Силка скніє нині дільничним у далекому Глобині. Те, що перекинувало з рук Ульяна до рук Пономаря, було для мене знаком, сигналом, і час натягнувся сталевим ланцюгом, стримуючи дикого звіра, який спав у мені довго, довго, довго... Але я знав, відчуваючи, як розпускаються, ростуть у грудях поліпи, набрякають соком нездійснених мрій, бутонами вилазять із зашпори, – я розумів, що сидьма тут сидітиме, пришпилений до своїх обов'язків. Я, блаженний до безумства, убивав свій час, настирний і глупий, нудний, як сніданок самотності на світанку, прісний, як степ, якщо на нього подивитися з урвища на краю цього містечка, з двадцятьма, чи вже нині тридцятьма, тисячами душ. Сьогодні заходили серед ночі Джафар і Будулай, і вони попередили, що нікому з ментів не треба у це втручатися, якщо я, звісно, не пам'ятаю шістдесят восьмого, а якщо у когось протрухлявілася пам'ять, то нехай тобі брат нагадає шістдесят восьмий. Ми всі добре знали шістдесят восьмий. У місті всі знали про ті події. Про це мені говорив Жора Стрижак, наш стукач, який зогнив від раку, обростаючи якоюсь коростою.

Колись то був майже двометровий красень. Він, напевне, був першим, хто приніс у цю країну слово «марафет».

Я вже наперед знав. Тому не спав цілу ніч: кутив, пив. Потім бродив тихими вулицями, мружачись від липкого ліхтарного світла, такого, яким воно буває у провінціях. Парком вийшов на безлюдний пляж, де пісок тріщав від холоду. Висіла ясна ніч із золотою пломбою місяця. Був саме той час, коли все збувається, але для мене те не мало ніякого значення. Я ніколи не думав, що вона повернеться, ось так візьме і повернеться. Вона була чи не єдиною дівчиною, яка відповідала на мої листи. Так просто. Я сидів до ранку на кручі, дивлячись, як темна вода виповзає з очеретів. Я дивився на сонце, що тільки-но заміряло, і в тому світлі містечко здавалося кимось вправно розкладеними шаховими фігурами. А сам ти проживаєш у сірому попелі світанку. Мені знову і знову згадувалась наша перша зустріч. З одного боку мріяло сонце, з іншого – проглядався круглий місяць, а мені вчувалися ті слова, що вона тоді говорила про звірів, хоча пройшло багато років. І про звірів вона розповідала так, наче то були люди. Місяць кругло висів над урвищем, освітлюючи двір і порожній візок, що її безногий дід ганяв під грушами лимонками, під могутнім, з вилузаною, наче людська короста, корою горіхом. Так... Так пропікає саф'ян шкіри яблуневий оцет. Крапля за краплею. Життя за життям. Так роки пробивають дорогу до невидимого, намагаючись пустити коріння в цей слизький та вологий світ. Мені ніколи не приходило в голову, що вона повертається заради цього, заради нього. І нині я стояв, як зараз стою, як буду стояти вічність, на вивіреному сонячному п'ятаку, а Пономарь передавав мені вальтер із сімома набоями.

Я знав, що вона повернулася. На фіга вона це зробила? Просто мені хотілося натерти пику цій сучці, з тілом ласки й очима зміюки. Але не здогадувався, що в Ульяна від неї макітрилося в голові. До цього ми на «біржі» намагалися триматися осторонь, тільки старики

підкидали смоли до котла, але їм видніше. Жора, відмотавши черговий строк, пішов на спочинок, тобто втратив усіляку владу в містечку, всі зв'язки, що єднали його з вищим босяцьким світом. Десь у квітні Жорі поламали ребра хлопці з Вишняків. Але старики мовчали, мовчали і ми. Жора, здавалося, втратив статус короля міста. Але сходняк їхній зберіг Жорі привілеї. Колись я захоплювався цим двометровим велетнем, але зараз парша і всі його мутки навколо наркоти викликали у мене огиду, й аби моя баба не говорила, що близького убивати гріх, то Жору точно доїдали б раки у вишняківських кар'єрах. А так... А так: можна з'являтися на біржі й напиватися до смерті, нахабно горланити до ранку в порожняк вулиці, слухати, насолоджуючись, власний крик, наче гуркіт літака, коли поливальна машина виїде змивати всі гріхи нашого містечка; ще він міг гаркнути на нас з Ульяновом і поскаржитися, що заміна у нього росте хрінова. Ми дивилися з Ульяновом на нього, як на об'єкт, котрий скоро зіллємо в стічну канаву. І тому коли Жора Стрижак сказав, щойно побачив Марго: «Ага, ще та цаца!» – більше нічого не сказав, то всі подумали, що він склеїть цю шістнадцятилітню лахудру. Проте нічого не трапилося. Ми й не чекали. Напевне, в одного Ульяна роїлися гнилі атоми в голові. Він заперся вдома на два дні і змайстрував із залишків трофейного вальтера шмалер. Класний. Нічого не скажеш. Але, охолонувши, зрозумів, що Жора і так не жалець, час його пройшов, і що проти Джулая ніхто не піде. Всі обсеруться по самі вуха. Жора перетворився на сцикливого алкоголіка з претензіями. Марго була не того поля ягода. Та й опустили його сповна вишняківські, хоча це нас мало тривожить, але в душі ми всі раділи, що цей тиран у підтяжках нарешті не на жарт сполошився. Опустили його за стару, давно забуту історію з одноногими й циганами. Цю історію краще знає Ульянов, бо його баба Марія Євгенівна штопала цих виродків у поліклініці. Яскраво розповідав про ті події, що сталися між циганами, одноногими та ментами, і батько Кабана, Трофимич. Як послухати, то його участь у них була чи не найвідповідальнішою. Батя Кабана відвозив жмурів

до трупарні з двома п'яними ментами. Коли вам доведеться побувати в наших краях, то не дивуйтеся, якщо відразу потрапите на Трофимича або на інших подібних до нього чоловіків. Сиплого полудня вони сидять десь у тіні, мирно куняючи у парах сивухи. І знають всі історії, що відбулися тут ще від початку заснування міста. Ті перекази прісні та одноманітні, а тому чимось нагадують недобудовані храми, так вважає Ульянов, він любить старого Кабана, бурлаку і роботягу Трофимича. Але найсумніше, що всі нитки історії, розпачатої ще до нашого народження, сплітаються клубком чорних гадюк на Марго, на цій красивій зеленоокої смерті, на горлянці її безногого діда, який на повного місяця витягував свою тачанку «спасіба Гітлеру» і катав її м'язистими, по-звірячому дужими руками, намотуючи на спиці лопухи та полин. Його так і знайшли вранці одного чистого дня в канаві, з дробовиком у руках, з осклілим поглядом. Так він помер... А Марго вже була тут, як злий дух чи пекуча весняна радість, від якої намагаються сховатися літні люди.

Ага, знаю її, знав її діда Джулая. Його ще прозивали Шульгою, але де там розібрати, як він користався своїми кінцівками, цей безногий чорт. Хоча я бачив багато паскудства у своєму житті на цьому триклятому п'ятачку, та мушу запевнити, що Джулай був найбільш нормальною людиною в цьому місті, з людиною посмішкою, щоправда, без ніг, але сама природа чи Бог компенсували цю втрату його спокійною, незлобливою вдачею. Ось так. Дивна історія. Як сніг улітку. І весь час як нап'юся, то згадую її, наче нічого іншого у мене в житті не лишилося. Джулай тримав безногу банду десь під Мореньками, побіля ставка, але точно де – так ніхто і не дізнався. Можете собі уявити. Тоді у Хоролі тисяч дванадцять усього жило. Таке собі село, але ніхто нічого про ту банду безногих толком не знав. Отака була конспірація. Якраз по війні. Вірніше, усіх головорізів спочатку зібрав Ляшко. Голова лиса, з одним вухом, з довгими руками. Нап'ється і котить на візочку згори, а руки, як великі кочерги, волочаться. Служив Ляшко, кажуть, у Рокоссовського. Там-то

і заробив каліцтво та свободу. Під Люблінм йому ноги відчикрижило. Не пробув і місяця вдома, як назбирав таких безногих головорізів, як і він сам. Шастали по мілкоті, здебільше – не вдома, а перебиралися поїздами до глухих сіл. Там, у глухих селах, вони вперше і зіткнулися з циганами. А малого Джулая понесло під американський студебекер. Його тиждень різали. Спочатку тут, тоді в області, а потім у Києві відхайдехали обидві ноги і відправили сюди, в Хорол, помирати. Його баба Ульяненчиха і врятувала. Вона повернулася з фронту і завідувала поліклінікою. Їй так і сказали: «Євгенівна, приймай жмура!» Євгенівна, пряма, з ціпком у руках, пальці в срібних перснях, поправила окуляри на прямому, як стріла, носі і сказала: «Ти не жени, дорогий, коней!» І витягла Джулая з того світу, а думаю зараз, то краще б загнала його, бо не знала, на яку муку наражає. То була жінка із залізним характером, з бувших, значить. Євгенівна збирала його по частинах, а на дворі, на маленькому п'ятачку, отам-от, під широким каштаном, де до яру викидають протези, мензурки всілякі, топталоя людю неміряно, якогось дідька переживаючи за того самого Джулая. Це всі бачили. Як Джулай потрапив на очі Ляшку, того ніхто не знав. Ляшко його і навчив кататися на візку з підшипників і пари погано заструганих дощок. Кажуть, що справа то темна. Ось дасть по писку Джулаю й заставляє того дряпатися на гору, на саму Лубенську. Вчив він Джулая люто, проте виявилось, що не дарма. Да, ціле кодро пригрів Ляшко. Всі з медалями, планочками, одні ветерани, це вже пізніше молодняк почав сповзатися звідусюди. А так більше там фронтовики стояли. Жебрачили по вокзалах, тинялися по всій області, ото мафія. Від Кременчука до Полтави все схоплене. А потім назад, по норах. Як туди вплутався малий Джулай, то одному Богу відомо. Безногі чим тільки не промишляли. Самогоном, краденими шмотками, пізніше кокаїном та морфієм, маком. А з кінця п'ятдесятих вони тримали общак, що до вуркаганського не мав ніякого відношення, і все завдяки Джулаю. Урки лише скрипіли зубами. Різали люто один одного спочатку. Тоді ж сталася дивина: молодий

безногий Джулай запав на Любку Калістратенко. Від тієї зарази Любки мороз дер поза шкірою, нерви вивертав. Це було тоді ще, коли її Калістратенко займав якусь мізерну посаду в місцевому військкоматі. А привіз він ту Любку бозна-звідки. Мала смарагдові очі, білу шкіру, що аж переливалася на сонці. Нічого собі баба, сказав би. Чоловіків у вузол в'язала. І баба Ульяненчиха її любила. А баба була цікавою жінкою, красивою і гордою, чи не єдиною, хто в нашому затурканому містечку читав книжки. Знаю про все це, бо підробляв на санаторському шарпаку.

...Ми пили кукнар, коли підійшов Кабан. За його спиною кришталевою масою розливався дощ. Дощ падав на просмолені дахи, гудів, відходив, а Кабан стояв і усміхався розтягнутою в кутках, нахабною посмішкою. В нашій конурі густо крутився дим, нашаровувався пласт на пласт і стояла мертва тиша. Кабан сіро блиснув очима і повернув голову.

– Марго приїхала, – сказав він. І міг нічого більше не говорити.

– Ну і шо-о, – нарешті протягнув Пономарь, якимось натягнуто, так, коли не хочуть говорити, а їх все змушує. Потім поправив зачіску Людки, зарився туди носом, аби нічого не говорити і нікому не дивитися в очі. – Ну і шо, Кабан, шо приїхала Марго? Кого ти хотів на понти взяти, Кабан, га?

– Чого ти, – сказав Кабан. – У нього запитай.

Пономарь не запитав в Ульяненка, баранкувато повів поглядом, умисне, під ідіота, клацнув губою, передражняючи Кабана, знову уткнувся у зачіску Людки. Його таким ніхто не бачив, і наче печать Марго лежала на всіх нас, і від цього нікуди не можна було дітися, як від терпкого кукнару, що валив разом з дощем на землю. Нарешті він сказав:

– А до чого тут він? Ти, Кабан, першим почав, ти і відповідай.

Насправді наляканим був я. Я ще пам'ятав її тремтливі широкі аметистові очі та абрикосову шкіру. Я тоді грав «Бесаме мучо», лив тоді, як зараз, дощ, і на танцмайданчику нікого не було. Я вже знав,

що вона з Ульяновом, але ніхто не здогадувався, а може, вдавали, боялися, напевне, отримати по писку. Але точно, нікому не потрібно було перебирати думки Марго. А вона тоді танцювала під дощем. Нога пішла вперед, разом з плечем, рука витягнута горизонтально. Марго розвертається, з волосся осипається перламутровий град, зачіска, як у кінозірки, але граційніше, живіше, і, головне, вона поруч. Незнайомка з невідомого майбутнього. Тіло Марго звивалося змією, але було таким же недосяжним, як рекламний ролик чи вирвана глянцева сторінка модного журналу. Мокра, салатного кольору сукня, з голим тілом під нею; коливання важких грудей. І безпристрасне обличчя з наївними зеленими очима. Нічого не лишалося, як зійти на землю зі сцени і підійти з парасолькою.

– Допомогти?

– Е-а-а-а, – сказала вона і зробила заворожуюче па, від якого хотілося померти або жити і проклинати все своє життя, що проминало в цій глухомані. Марго була світом, цілим іншим світом, не інакше.

– Може, ти зайдеш під сцену...

– Не-а-а...

Пацани продовжували нудно тягнути музику. На стовпах засвітилися ліхтарі. І я тільки тоді помітив, що вже вечір, велетенський вечір, а поряд Марго, яка світилася, як свічка, від того відступало все реальне, всі ті паскудства, що не залишали ніяких сподівань. Але якщо існує Марго, то нічого не потрібно, а лише ступати за нею крок у крок.

– Може, чогось вип'ємо? – нарешті спромігся я.

– А я знаю, ти – Вєнька!

– М-да, – видавив я із себе здивування, хитро кахикнув, так у мене завжди виходило.

– Це тобі Ульянов розповів?

Вона не відповіла, але зупинилася.

– Ходім вип'ємо, – запропонувала Марго.

...Чотири просторі кімнати, через вузький, як у схимників, прохід велетенська зала. Джулай прокотився на нікельованому візку до зали, а ми йшли за ним. Мокра спина, розводи на жовтій сорочці. Міцна, бичача шия, широкими розтрубами вен шугала кров. Безногий Джулай прокотив у велику напівтемну залу. Й ось тут я, який погано сприймав запахи, напевне, через переламаного носа, вловив тонкий і тендітний запах ірису. Запах солодкуватий, загублений у глибоких склепах кімнат. Я повернув голову: в отворі дверей побачив дівчину в одних білих трусиках. Вона, здається, не помічала нас з Кабаном і розглядала себе у велетенське дзеркало, приймала якісь дурні пози, намагаючись копіювати «Вог» чи якусь ще ідіотську картинку, що чудом доходили до цього містечка. Джулай засипів, повертів головою і крикнув:

– Марго! Ану, дівчинко, увімкни світло!

Світло спалахнуло, і я відразу побачив її очі, нічого більше. Мені хотілося дивитися і дивитися в ту зелену каламуть, що ховала всі почуття, всі думки. Кабан лише хмикнув. Згусла темрява за вікном пропала.

– Марго, – прохрипів Джулай. – Принеси хлопцям чогось випити.

Він продовжував сидіти до нас спиною, дивитися на вікно, темне, наче там увігналася, розляглася вікова ніч з неприховано ворожим степом. Марго відкинула китайські жалюзі. І тоді ми зустрілися. А через два дні вона сказала:

– Коли побачила твої очі, то зрозуміла, що пропала...

Бронзова пика Джулая зібралася в купку зморщок, завмерши однорідною масою, де очі нагадували два круто зварених яйця, з чорними голками нерухомих зіниць. Джулай підтиснув під себе Фаріда, затиснув ліктем шию, наносячи короткі, сильні удари під щелепу, так, що бідолаха тільки поквакував, давлячись слиною. Потім ми перестали бачити щось, крім ніг абрека. Фарід крутив клишоногими ходулями у повітрі кола, а Джулай продовжував його тримати, вилупивши свої очі, потім жбурнув у купу пилуки. Це

відбувалося біля базарчика, якраз під культтоварами, тоді до нас понаїздило всіляких абреків і тоді ж з'явилися у містечку перші торчки. Так мені запам'ятався той день, навдивовижу високий та білий. І сьогодні, як тоді, біла тиша за вікнами, і білий подих вилизує самотній ранок, і всіляке таке інше, що залазить у голову, коли тобі надто мало років, щоб зрозуміти й увійти в дорослий світ. І того ранку, коли відчувалися всі запахи, брат прийшов з автоматом. Він приніс у кімнату запах мастила, дорогого тютюну і таємниці, що відбулася вночі. Сам Шльома був урочисто мовчазний, і ця урочистість торкалася саме мене, нікого більше. Але гіркота наступаючого ранку знову зацарствовала в нашій кімнаті, і я чув, як важко перевертається батько на ліжку, намагаючись зіпнутися на лікті, щоб крикнути Шльомі якесь образливе слово. Брат навіть не глянув у його бік, закупив «Приму», продовжуючи стояти, дивлячись на мене своїм монгольським, схожим на зміїний, поглядом. А так він взагалі нагадував мені лисицю. Брат пройшов кімнатою, поклав автомат на коліна і сказав, що будемо брати банду Джулая. Батько закричав з лежача, щоб він, мій брат Шльома, в миру Микита, забирався геть з дому, бо він соромить рід чесного чоловіка. Микита начепив портупею, засунув пістолет, поторсав мене по голові і сказав, щоб написав листа Люсьці, і додав: мало що може трапитися.

Автобус покотив від ДЕРП-5, повз третю школу, що у світанні чомусь нагадувала сільську хату з претензіями, і на повороті до Голубихи та Вишняків зупинився. З-за синіх ялинок, одна перекошена, друга рівна, обидві разом нагадували кипариси, вийшов чоловік у грубому зеленому комбінезоні, такі одягають бондарі. Чоловік мав кругле обличчя, на носі важкі окуляри. Під пахвою він тримав берданку в чохлі, але брат сказав, що то зайве. Чоловік тихо, майже про себе, виматюкався, важко всідаючись у шкіряне крісло і дбайливо примощуючи біля себе берданку.

До того, як їхати накривати Джулая, брату Гришки Силки треба було головою думати, а не сракою. Але що з нього взяти, він був від

природи загальмований, чого не скажеш про Гришку, хоча в обох таке щось було: лізуть куди не просять, наче їм більше всіх треба. А менти є менти. Хто туди піде працювати? Тож Борці Силці, зі службового обов'язку, треба було знати, що на той час Джулаю заборгувало пів-міста і саме начальство високопоставлене сиділо у нього в боргах, що у гріхах. Це після п'ятдесят другого, коли в два алюри під Кременчуком порубали Ляшка. Вони брали касу. Ус е б, можливо, обійшлося, аби не навідники, котрі сплутали просту ощадкасу з касою, що обслуговувала якихось дуже наворочених бобрів. Так безногу банду посікли на флотську вермішель під Кременчуком. А Джулай тоді тут, у Хоролі, не ловив ґав, і думаю, що він ту кременчуцьку трагедію сам підгадав: плів павутину, потроху розбудовував. Його безногі шлялися поїздами, вокзалами та базарами і все винюхували, а вже потім Джулай доносив куди потрібно. Йому не інакше хтось допомагав. І справа тут не в Калістратенчисі, з блискучою слоною шкірою та гадючими жовтими нерухомими очима. Хоча я впевнений, що без цієї бестії ніяк не обійшлося. Там ось як діло було. Бачив його під дощем, такий лив, що руки не видно, стовпами вода стояла, аж до Вишняків. Тоді ще клуб креснуло і підпалило, як сірника. І Джулай сидить під тим дощем у своєму візку і дивиться кудись угору, і так дивиться – ось-ось очі повилазять, а вікно світиться тільки у Калістратенків. Чийсь сумний, майже дитячий голос, як у нічного птаха, говорить:

– Іди, Миколо, звідси... Іди...

А Джулай стоїть уперто в сірій дощовій імлі, ворушить своїми баньками, обличчя жовте, як хто печінку роздавив. А з місця не зрушить. Я рота відкрив і теж дивлюся на нього. Тоді, як хто осмикнув мене, перехрестився. Подався витягувати свою санітарку з болота. Але скажу вам, що такої нудьги, яка, здавалося, просякла й воду, й повітря, й усю вулицю, зроду не відчував, і не припусти вам таке відчуття хоч раз у житті. Але була тут ще присутня прихована звіряча радість, що проглядала, збігала двома хтивими, водночас

жорстокими зморшками у кутиках вуст. Фу, ось таке я бачив.

Це я вам кажу, Шльома Глушковський, і можете щось мені сказати, але я досить набачився за порубані часом роки. Мене зараз нема, як і мрії про ситу та спокійну старість. Усе це нині видається мені не вартим курячого лайна. Того дня, слухайте, все було, наче в акваріумі зі смердючою водою, тільки замість дохлих рибок та пуголовків плавали, фу-ти, люди. Зранку лив дощ. Нас підняли по бойовій і ткнули папера, депешу чи якусь іншу бридню, котра, як потім з'ясувалося, собаки дохлого не варта. Вишикували весь склад нашої роти, виділили загін мені, капітану Глушковському і наказали розташуватися до одинадцятої біля Деминої Балки і чекати чи на кінець світу, чи наказів, чи приїзду самого маршала. Ні солдати, сержанти, ні я не знали, що нам робити біля такої гибельної діри, як Демина Балка. Відомо одне: стріляти на «пораженіє», а в кого, то один біс відав. Я сидів під брезентиною, на ящику тушонки, ноги поклав на каністру з горілкою. Парило, лив дощ. На душі шкребло, наче я знав наперед, що чекають мене Чехословаччина, трибунал і морока, що заледве не коштуватимуть мені погонів. І тоді в полудневому мареві ми їх і побачили. Вони у просторі витали, мов привиди. Краще не дивитися, бо шкіра від жаху терпла, але якого хріна, сам не знаєш. Душа відразу занила, тоскно та солодко. З Деминої видно рівчачки вулиць, пагорби містечка, все як на долоні і зовсім поруч. Я рахував їх: один, другий, третій на візках стікалися вуличками. Гуркотять їхні дерев'яні візки, дзижчать змазані підшипники. А на Деминій тихо. Низьке небо рвуть хмари, вже полудень, сонце гріє брезентину, тушонку і казенну горілку. Тхне мазутом. І тоді мені несподівано подумалось, що звірі страху народжуються разом з любов'ю, тому людина і навчилася так швидко вбивати. І хто знає, чому так подумалося, – я дивився, як безногі сповзаються до купи, і подумки рахував їх. І ось що ще я вам скажу, капітан Шльома Глушковський, вони нічого і нікого не боялися. Бо на пагорбі зібралися Джулай, він же Бобер, також старигани: Вальтер,

Шпала, Найда, Кендюх, Валет, Прохор, Кавалер. Усі при медалях, у випрасуваних сорочках, чистих піджаках, як на параді. Відразу за їхніми плечима товкся молодняк. Більшість з них я знав, з одним навіть товаришував у школі. Зараз у Деминій Балці крізь прозорість полудня я наче зустрів їх уперше: скошені брови, вузькі лоби, спокійна впевненість смертників у поглядах. Молодняк нетерпляче ковзав на своїх візках поза широкими спинами стариків, кутив, чвиркав по-блатняцькому під ноги слиною. Кавалер з Найдою діловито читали газети, і їхніх облич не було видно, тільки струмені диму над маківками голів, як пара з рота взимку. Вони нічого не очікували, і я не впевнений, що знали більше нашого, хоча виявилось через дуже багато років, що я наївно помилявся, вважаючи цю безногу погань за банду ідіотів. Їхні порожні погляди втоплювали у собі горнило полудневої смерті, яку вони очікували, як автобус, щоб проїхати кілька зупинок. А день світив їм світлим стовпом. А мені у роті набиралося слини – кисло-солодкої та паскудної. Тоді я вперше чомусь подумав, що я не один, а з бійцями, і мені ніяк би не хотілося опинитися на їхньому місці. Я порадив, що ми не на рівних і світ так добре збудований, що немає рівні, і комусь за тебе треба буде відповідати. Зараз розумію: і того разу помилився.

...Вона, ця Марго, щось знала, але цікавила мене не більше, ніж кури у сусідському дворі. Ось так. Мене взагалі нудило і від Джулая, і від усього того, що замутив Ульянов з Пономарьом. Сонце лазило в моєму гранчаку, а я втомивсь дивитися на волячу шию з довгим білим рубцем, що ховався за коміром светра Джулая, на ліву розплющену вилицю, пам'ять тих далеких подій, про які мені оповідав батя. У старого пряма спина, мідного кольору, зоране зморшками обличчя і непорушний погляд; коли старий гнівався, то очі його робилися, як варені яйця, а так – трохи банькати, навіть симпатичні, дещо нагадували очі Марго. Здається, Джулай не звертав уваги на Марго. Але коли дівчина приносила випивку, він

легенько притримував її за руку. Джулай одним порухом, без слів, відправляв її до кухні, і саме це для мене було незвичним, але я вдавав із себе тоді чоловіка, який перебачив і перепробував усе, і мене нічого за лоха мати. Але Джулай тримав себе невимушено, не травив велике цабе і не подавав вигляду, що зацікавлений у нашому приході. Я теж вдавав байдужого, але розумів, що його цікавить більше Ульянов, та старий грав, чудесно грав, виставивши напоказ свою бронзову образину, і відпускав безтурботні побутові фрази.

– Ну, і що ви, хлопці, хочете...

Я дивився на старого і думав, що ця бестія знає, чого ми хочемо, але найстрашніше – ми не знаємо, чого хоче він. І я відчув себе сопливим пацаном. Але й наше діло він не знав і не міг знати. Він не міг знати, що в Ульянов, попри тверезу голову, непередбачуваний характер, і цей патлатий може здивувати кого завгодно. І я тоді цього не знав. Але й не здогадувався, чого можна чекати від старого волоцюги, який стільки років тримав за горлянку місто. Від цього незнання віяло тихим жахом, як у дитинстві від казок. Йому не важко було розпорошити нашу сопливу бригаду, та на той час Джулай не мав уже тієї сили, хоча стримувало його інше. Я був певен. Не інакше того вечора, коли Марго в зеленому халаті з зеленими очима пройшлася велетенськими кімнатами, в голові Ульянов щось луснуло, і цього не можна було зупинити. Ця тиша, ця невимушена розмова викручувала мені зуби. Я думав про свою Аньку. Й у мене з Анькою виходило по-іншому. Але захмелівши, я зрозумів, що вони однакові. Так, вони однаковісінькі – Ульянов і Марго. І потім, пізніше, через багато років, коли все осиплеться – ця історія, Марго, все це, – Ульянов скаже: «Вона була першою, яка означила мою долю!» Тупо, достобіса тупо, але потім йому попадалися тільки такі, загадкові, жінки. З такими неможливо пройти хоч один крок, щоб вони чогось не взяли від тебе. Це не моя Анька, яку спокійно трахаєш, у ній немає тієї стервозності, і про таких, як Анька, забувають зовсім: вони жиріють, стають нехлюйками, вони ніколи не зраджують. Я лизав горілку і макітрив,

що мене поєднує з Джулаєм, з Марго, з усією сімейкою. Я сидів, тягнув терпке пійло, злився від того, як вертиться Марго перед дзеркалом, а потім сказав:

– Тю, Джулай, а хіба в тебе не померла дружина?

Мені чомусь було діло до Джулая і його сцикухи. Закортіло дізнатися, що саме цей незворушний бовван відчуває після смерті дружини, тієї Любки, що не інакше про неї розповідав батько і про їхню неземну любов, що пройшла всі перепони. І мені зробилися противними ті стіни, як у суспільній параші, загідженій і роками не митій.

– Кабан, закрій рота, – сказав Ульянов.

– Пхе... – сказав я і став спостерігати за Марго.

Шматок нереального світу, наче обкладинка, наче приблуда з іншого світу, – ось якою була Марго. У мене засмоктало під ложечкою, солодко і нудно. І я знову перекинувся на Ульяна та Джулая.

– Вибач йому, Джміль, – сказав Ульянов, витяг синю пачку «Експреса», як завжди відкриту не так, як відкривають усі, простягнув Джулаю та мені і додав: – Він не зовсім ідіот, правда, Пацюк?

– Серце, – сказав Джулай, але сигарету взяв, тоненький білий згорточок, і завертів між пальцями. Ми мовчали. Мені обридло, і я вийшов, борзонував, значить, на вулицю. Під прохолодний вітер. Дуло зі степу, і повітря було тугим та вологим. Напроти через дірки в паркані я побачив чийсь занедбаний двір, а там хлопчика і дівчинку, що порпалися у здоровенній купі брудного піску, ліворуч облужану черепаху трофейного БМВ. Подвір'ям літали білі парашутики кульбаби. Мені зробилося тоскно і сумно. Тоді я перекинувся думками у кімнату, вигадуючи розмову, що могла би там точитися. Швидше за все, Ульянов переконує старого, що той може ще піднятися, а сам не вірить у це, а Марго ще плаває зверху, вона ще поруч, а не пішла глибоко в пам'ять і не зробилася заразою на все життя. Ульяну вже начхати на банду циган, на Жорину банду, але він ув'яжеться в

цю бійку, тому не зупиниться, доки не зламає їм роги або йому не скрутять шию. Це, звісно, розумів і Джулай. І ось він сидить, дивиться у темне вікно, що виходить на кручу, і, крім темряви, там нічого, зовсім нічого. Я знову увійшов. Джулай сидів, як і сидів, а круті його плечі то підіймалися, то опускалися.

– Марго, перестань рячитися у дзеркало, – сказав старий.

Але Марго мовчала. Зараз ми троє й одне зеленооке створіння, що тільки спостерігало, знали, що зайшли надто далеко. Все місто у солодкому сні чекало на події. Старий завис на краю ями, як могутня гранітна брила, зачепивши все, що у нього лишилося, а це були Марго, спокійна старість каліки, я зі своїми вибриками, Ульянов зі своїм вовчим фаталізмом – і всі ми уперто вирішили ні від чого не відступати. А відступати треба було лише з тієї причини, що в цьому місті нічого не виходить так, як планується, воно, можливо, десь по-іншому, але у нас так. Треба думати Джулаю й Ульянову, бо причиною їхніх дій, їхньої дружби короля і самозваного принца була Марго. Я це розумів. А старий безногий Джулай швидше відчув, як звір відчуває чужу кров, що кров та зараз повинна перемішатися. І так вони сиділи один проти одного, з непорушними поглядами, не зрозумілі один одному, а людям і поготів. Джулай потягнув соплами ніздрів повітря.

– Що ти хочеш дізнатися? – хрипло запитав він.

– Все, – сказав Ульянов, запалив сірника, підкурив і подивився поверх квадратного Джулаєвого плеча у чорну дірку, але то були чисті порцелянові очі Марго.

І я зрозумів обох. Вони нюхом відчули один одного. А у мене засвербіла спина, від думок зробилися мокримі ноги й очко стиснулося. В такі хвилини я буваю злим. Але я дивився на рубці на своїх руках і сидів спокійно – не бити ж каліку. А старий сказав:

– Ті, що смішні, вже мертві.

До чого і для чого він сказав? І вперше я відвів погляд від Марго.

...Поїзд відійшов, заносючи хвоста, блиснувши вікнами заднього вагона. І тут я її побачив уперше, і чомусь подумалося, що востаннє, з тонким болем, як від легенького опіку сірником. Вона стояла на платформі і намагалася відкрити парасолю. Та не відкривалася. Дощ перішив другий день і дістав усіх до печінок. Місто видавалося накритим скляною банкою. Ми у буфеті пили пиво. Я, Пономарь, Венька і Кабан.

– Диви, яка цаца...

– Це до Ульяна...

– Та пішли ви...

Вона стояла у мокрих жовтих штанях і джинсовій сорочці, що прилипла до тіла. Більше нічого не можу згадати. Я поповз на вулицю, закурив. Під залізничний дзвін пхався Барахло. Я перехопив у нього парасолю і підійшов до неї. Так ми й пішли – холодний вітер зривав зі стовпів рештки об'яв, і на душі робилося тепло. Я завів її до автобуса, посадив, так і не дізнавшись, хто вона. Віддалеку Пономарь з Кабаном кривилися до мене. Потім мені почулося, що хтось гукає мене, і це вирвало спогади про померлого дядька, а далі я вже знав, що ми зустрінемося. Щось сухою жовтою блискавкою спалахнуло між нами.

Брат дихав важко. У нього в легенях дірки. І він нікому не признавався, знала мати, але її вже нема. А брат не признавався, та час його вкорочувався, як мокра смужка бруку з-під коліс автобуса. Автобус протяжно гудів і повз у ранковій мряці велетенським равликом. За півгодини ми виїхали на сонце, і брат тоді наказав зупинитися і поставити машину під критий навіс ринку, крізь діри якого лилася вода разом зі сміттям. Брат наказав бути готовим і виразно глянув на Моргуна, який незворушно, дихаючи перегаром, протирав велетенські, в черепащачій оправі, окуляри. Ми стояли до обіду, бо вже з'явився Блоха на своїй клячі, гримлячи пом'ятими дюралевими бідонами, повіз молоко і помії до лікарні. Тоді ми рушили до Деминої, через Лубенську. Автобус кілька разів глухнув.

Ми вставали і дружно випихали його на гору. Перед самою Деминою мені захотілося назад, додому. Мені було так погано, наче додому посходилися дикі звірі. Дорогою нам зустрілася санітарна машина Олешка. І я ще подумав, що йому робити в такому місці і в таку рань, але похопився, бо вже давно не був ранок. Значить, я ще жив ранком, а вже сонце припікало з неба, і тоді у роті зробилося солоно, потім гірко, і слина набігала й набігала у рота.

2

Того дня я вирулював до військкомату. Ви запитаете, чому я так пам'ятаю той день, відтоді ж пройшло немало років. Я вам скажу, що у мене з того дня лишилися фотокартки, бо були хрестини, і я поспішав, щоб устигнути змотатися до військкомату, до полковника Руденка, з конячими мордою і зубами. Воєнком подзвонив до Рибчика і в наказовому порядку звелів мені з'явитися до військкомату. Мені мало усміхалося гнати через усе містечко спочатку до військкома, а потім до Деминої. Спочатку я довго стояв на подвір'ї, майже до обіду, а потім мені сказали їхати, але перед тим заскочити на хвилину. Калістратенко хитався, п'яний мов чіп, очі червоні, мініатюрний тобі Геббельс. Підійшов, а щелепа ходором ходить, зуби цокотять, і говорить: «А на хера їхати, який толк, що це, бля, дасть?» Полковник при мені пожбурих порожньою пляшкою. Вона прогула повз моє вухо, і я помітив, що це імпортне пійло, а може, ще від німецьких трофеїв лишилося, хоча навряд. Я глянув у вікно, а в кутку відпльовувався Калістратенко, розтираючи плече. У вікні гарний день, щось так радісно лоскотало серце, і я подумав, що не на добре все це, точно, нічого доброго з цієї поїздки не буде. Але поїхав. Я гнав 224-м кілометром харківської траси і, припадаючи до руля, обдумував досить весело нещодавню прикру сутичку, котра виникла між ними, і ловив себе на думці, чому б мені не дати ординарця, ну, хоча б на день, ото б захохмило у містечку. Дорогу я закинув кільцем, бо дуже вже був злий на двох цих недомірків, тому поїхав через ДРП, минув кілька порожніх ферм, далі від пустоти мені звело зуби і живота, нині там кабак на кабаку набудовано і босячня приїжджа, ніхто їх не поважає і не любить, бо це або сучі діти колишніх комуністів, або ті виблядки, які надивилися кіно та щось-таки на беззаконні у них і вийшло. Та не про це. Так я вирулив на Лубенську, якого дідька, сам не збагну. Але це мене і врятувало. Я заїхав на п'ятачок, там такі кущі порозростались. Одна гілка вдарила

у вітрове скло. Тільки я підвів голову, а тут повзе, гуде, наче жук, ментовський сіро-жовтий «пазик» і несподівано іде юзом. Там, я повинен вам сказати, Гроза надумав щось будувати, а потім його посадили, і лишилася велетенська купа глини, яку розмивали дощі. Так-от, ментовський автобус врізався в іржаву цистерну, прямо в задок поцілував. Я опустив голову, а коли виліз із машини, то на пагорбі, недалеко від Деминої, побачив безногу братію Джулая. Вони стояли там усією командою: хто блискав медалями, хто фіксами, торохкотіли візочками. Мене аж підкинуло. Менти не встигли щось зметикувати, як гахнуло кілька пострілів. Запахло порохом, як на полюванні. Автобус протяжно загудів, подав назад. Тут ударили три довгі черги з автоматів, і не з ППШ, а точно з калашів, і посипалося скло. Пізніше бризнула кров. І гахнули відразу з автобуса два постріли, з двох стволів, а у дірці, там, де було вікно, мигнуло жовте полум'я. Важкий заячий дріб посік кущі. Це вже потім дізналися, що стріляв Моргун. А я побачив тільки ноги, взуті у стоптані китайські кеди. Один великий палець з ребристим нігтем виглядав у дірці на лівій нозі. Моргун викинув на асфальт латунні гільзи. Я бачив лише ноги і блискучі на полудневому сонці гільзи. Ствол, видно, нагрівся, і Моргун, осмикнувши палець, сказав:

– От йоб твою...

Він неквапом перезарядив берданку. Заіржав стартер. І знову з-за лісосмуги заторохкотіли автомати. А Моргун стоїть і світить двома лупами своїх черепашачих окулярів, підносить рушницю і гепає з неї. А потім, як нічого й не було, повертається і кричить:

– Ти, довбойоб, витягуй людей до балки...

А старший Силка лежить пузом на бруківці, писком у камінні, тільки одна рука піднята і водить пістолетом, наче іграшкою. Заіржав знову стартер, а з невидимої схованки вдарила безпорадна стрілянина. Двері автобуса висолопилися, повисли сірим язиком, і сержант Калініченко, два місяці тільки як на роботі, з луснутим черепом, гупнув лантухом на бруківку. Моргуна навіть не зачепило. Він стояв і перезаряджав берданку, бабахав, а в кущах за пагорбом

навіжено верещало від кожного його пострілу. Нарешті Силка витягнув свого молодшого брата, закривавленого, ще два вискочили і, навіть не торкаючись зброї, побігли до вибалка, але один, якого звали Непийводою, кумедно запетляв, потім зігнувся в колінах, скинув руки до неба і грюкнувся в гравій. Силка штовхав брата, забрьоханого, швидше, у чужу кров і переляканого, а інші, пововтузившись з мертвим Непийводою, таки дісталися балки. Але тут закричав Непийвода, і всі побачили, як він корчиться на сонці в чорному комбінезоні, намагається зіп'ястися, а йому кричать: «Лежать, мать твою! Лежи!» Моргун загнав останній патрон, недокурок «Прими» без фільтра прилип до нижньої губи. Тут його ліва нога підігнулася. Він матюкнувся, сплюнув недокурок разом з кров'ю, ткнув стволом берданки у брук. Потім тихо повалився на бік і затих. Одне скельце з окулярів вилетіло, і там світила червоно-чорна діра. Тоді я побачив, як десять чоловік у військовому х/б, тягнучи мертвих і поранених, метнулися до лісосмуги. І тут Силка відкрив зі своїми ментами вогонь. Стріляли, треба сказати, вони паскудно, тут би і дитина влучила. Здається, вони поклали всіх, у кожному разі ніхто не добіг до лісосмуги. Звідти вискочив Глушковський, задер ноги і щось закричав, навперейми мені побіг солдатик.

Я зупинився і став чекати, мені було видно, як хутко розповзається безнога банда Джулая...

Я нічого не міг від неї приховати, як би того не хотів. Самовладний розсуд над своєю невпевненістю, хоча тоді наші дівчата ще пахли домашніми тістечками з вишнями, купували жовтеньких плюшевих качечок та ведмедиків, покурювали в куцах, почитували Карнегі і всіляку муть, що млявою хвилею докочувалася до нашого містечка. Я нічого не міг приховати від Марго, бо нічого не знав про неї. Пізніше згадається, що бачив її на косі золотистого пляжу в рожевому купальнику, і кришталіки піску з краплями води струшувалися з її тіла кольору йоду, підігрітого щедрим полтавським сонцем; що ти перехоплював здивований погляд Марго у місцевому гастрономі, де

затхлість старої цибулі та підгнилої картоплі набирала іншого запаху, і ви разом з нею відводите погляди, але з інших причин, і від того стає ніяково, наче нога зависла на сходинці від'їжджаючого автобуса. Пізніше, вдихаючи запах її шкіри, я вигадував неймовірні історії, пов'язані з нею. А може, вони були справжніми. Пізніше, тобто сьогодні, завтра, післязавтра, я запросто вивчав її, як великий коштовний камінь, що впав мені на долоню, як би це банально не звучало. Нас з'єднувало щось більше – це так, наче стоїш і дихаєш у замерзле вікно, здається, воно ніколи не розтане, а потім усе несподівано опадає, і перед тобою слізливе скло, що відкриває картину за картиною, страшнішу лютої зими і провінційної убогості. Тоді, раніше, я думав чистіше, ясніше, а світ не лягав переді мною безводною пустелею з самотнім подорожнім, який покинув свій дім і не знає ціни життю, але смерть достеменно поклала криві візерунки біля куточків очей, прямі лінії біля рота. Швидше, то одна з оман. Тож я нічого не міг приховати від Марго, бо нічого було приховувати, коли прийшов до Джулая, де ворота іншого світу з тюремним ляскотом закрилися за мною... Марго у білій шовковій вітровці, з сигаревою в руці і синіми хризантемами. Марго пахла дорогим димом, гіркуватими парфумами, квітами і холодним вітром з річки, де над водою ламали чорно-білі крила чайки. Я дивився на неї і розумів, що вона зараз існує поза цим домом, поза нерухомим небом, що синьо лягло на плечі, поза свинцевою водою річки з білими чайками, які плакали. І я не бажав того від неї одразу, як від інших жінок. Пізніше, через багато років, досвід проїсть мені життя, і надто пізно я зрозумію, що зробив велику помилку, зробивши крок назустріч кохання, а відтак набув того, чого бажав, але це вже без Марго. Жовтий спалах тільки-но висохлого листя бігав у її очах. З-під короткої плісированої спіднички виглядали ноги, вже майже жіночі, але без білого пуху й ознак волосся. Вона привіталася, мовчки зрізала кілька хризантем, мотнула головою, відганяючи золоту бджолу, що дратівливо рвала тишу.

– Киш! – прикрикнула вона на бджолу, а потім сказала замість привітання: – Ти до діда?

– Джулай у себе? – спитав я.

– Ні. Він на цвинтарі, – Марго відверто дивилася на мене своїми зеленими очиськами. Мені здавалось, що ті очі сміялися з мене, а насправді в них було щось інше, проте я довбнею стояв на місці й не міг зрушити ані на крок. І до, і після в Марго випромінювалося стільки чуттєвої ніжності, що навіть смерть не зітерла її рис, лишаючи висіти у повітрі тонкі полотна, чарівні тканини її присутності.

– Ага, – сказав я, сів на куцоногого дерев'яного ослінчика, близнюка двадцяти тисяч помножених на навколишні села ослінчиків. Закурив.

– Це правда, що ви оте надумали? – запитала вона, прилаштовуючи квіти у вазу, дорогу, аляпувату, з малюнками велетенських троянд та голубами, які цілуються.

– Ага.

– Ага, – передражнила вона. – Дід тут тобі багато чого не розповів... А... Воно тобі і не треба... – Марго блиснула одним оком, тому що стояла розвернута гостреньким плечем до мене, та я встиг помітити, що вона спостерігає за мною. – Але не вв'язуйся не в своє діло, – швидко додала вона і розвернулася до мене, війнувши спідничкою, показуючи свої стрункі, що аж дзвеніли, ноги.

– А з якого дива ти вирішила, що це не моє діло? – розкурюючи вогку сигарету, звернувся я до неї.

Вона продовжувала возитися з квітами, говорила через плече. Нарешті розвернулася. Марго взагалі добре трималася – холодно і невимушено.

– Ну, не знаю. Ти видний пацан. Молодий. Красивий. А тут такі діла. Тобі може перепастися найбільше. Скажи, якого біса?

Я затягнувся кислим димом.

– Ти мені подобаєшся, – сказав я.

– Брешеш, – сказала Марго, витягла «Данхіл», підкурила. – Це я в тебе закохана. Як побачила тебе вперше, так відразу сказала собі: ти пропала.

Я подавився димом.

– Чого це ти... Але... Але... – Марго закрила око і допомогла собі рукою, зовсім як доросла.

– Це правда, що дід нікого не підпускає і на десять кроків?

– Угу, напевне, – Марго кокетувала, закинувши догори голову і випускаючи цілий потік голубого диму. – Але не мірайся.

– В яких ділах?

– В будь-яких, тебе уб'ють раніше, ніж ти надумаєш мене поцілувати, – дзвінко засміялася.

– А що сьогодні робиш увечері?

– Я?! Буду на танцях.

– Зустрінемося?

– Авжеж. Тільки після десятої я баїньки. У Джулаїв комендантська година.

Вона взяла вазу з хризантемами і пішла до високого ґанку.

Станція з коліями, зі свистками електропоїздів, тоненькими струмочками диму в небо. Жовті вогні пливуть рідким киселем, проповзають очима безликі горби вагонів, відходячи в сизу дірку до переїзду, і видавалося, що там-от починається зовсім інша країна, не схожа на нашу, – таке відчуття з'являлося в дитинстві й ніколи не відпускало. Зараз ми сидимо вночі, в серпні, і, крім тріщання цвіркунів, нічого не чути. Ми капітани. Ульянов, Венька, я і Пономарь. У нас урочистий празник, як на уроці фізкультури, намагається жартувати Кабан. У нього і жарти ідіотські, і сам він придуток. Ульянов дивиться поверх гори велетенських колод. Видно його бар. Кабан плює крізь зуби, блискає фіксами, чвиркає через нижню губу. А ми вдивляємось у жовте вариво залізничного вокзалу. Ніч стовпами пробивають сигнальні вогні. Відгудів, тріскаючи камінчиками по рейках, поїзд. За півгодини пройде останній, на Москву, і тоді міст

провалиться у теплу чашку нічного серпня. Сьогодні ми вирішили ганяшити хачиків. Відразу, щойно Ульянов серйозно домовиться нарешті з Джулаєм. На диво, ця маленька сучка, з рожевими щічками, в бордовій майці, сама почала проситися. Ми відмовили, вірніше, я, Кабан і Венька. Вона продовжувала якось ненав'язливо, як ніхто з наших дівчат, повторювати своє прохання. Це біля двору, а у вікні я бачив кремезну тінь Джулая. Ми не хотіли брати її, кожен зі своєї причини. А Ульянов мовчав. Але я знав, що він напружено думав, і справа тут не лише в Марго. І я сказав:

- Перестань собі сушити голову. Воно саме впливе.
- Ти думаєш, я через неї?
- Якоюсь мірою. Не зовсім.
- Ми з Пономарьом не розуміємо, як вона може бути в курсі справ Джулая? Інститутка, мати твою...
- Я тобі кажу – менше думай.
- Отож.
- Отож.

Ми закурили і почекали, коли в сигнальній будці загориться вогник. На тому кінці з'яяла чорна діра і було, як у діжці.

Ми сиділи, копирсаючи подрібнений гравій носачами кросівок у центрі, біля пам'ятника Леніну, в парку, і роздумували вголос, що років так через десять буде з Кабаном. Хохо сказав, що Кабан буде лисим, мов залупа, а Пономарь додав, що торгуватиме разом з корейцями кавунами. Шикуватиме в джерсі й питиме мінеральну воду «Боржомі», додав я. Кабан засунув свої клешні у кишені спортивних штанів і почав збивати пилку замшевіми кросівками.

- Бля, ти їх тільки одягнув, – сказав Пономарь.
- Нічого, нові купить, – спокійно резюмував Хохо. І тільки тоді я помітив, що Венька кілька хвилин за кимось спостерігає в каштановій алеї біля гастроному.
- Венька, ти нічого мені не хочеш сказати? – запитав я і подивився у темну каштанову алею зі свавільними тінями, що

шмигали там.

– А ти не здогадуєшся, ага?

Я не знав, що говорити, але коли мовчиш, то не набагато краще. Потім, коли всі наче по команді повернули у мій бік голови, я не дивився на них, а, відчуваючи спиною їхній запитальний поклик, вивчав темну алею. Я рушив першим. Пішов червоним гравієм, підчепивши дорогою носакон білі канни біля підніжжя пам'ятника вождю. Хтось біля кінотеатру завив, і Кабан тицьнув дулю. Квавнуло і заглухло.

– Підарюги! – заверещав Кабан.

– Закрий хавло, – сказав Пономарь, закурив і, кусаючи шоку, виміряв траєкторію, де ми рухалися одне одному назустріч – Марго і я.

– Обережніше, – сказав він і незворушно подивився на зелену стіну парку. Решта, що лишилася сидіти на лавці, періодично спльовуючи, думала про пляж на Голубисі.

Приходить осінь, з паленим листям, з оксамитом у деревах, короткими днями, і я завжди о такій порі печально про когось думаю, і з часом я все частіше згадую Марго, з гнучким підлітковим тілом, блискучими зоряними очима, ніжною, але дорослою посмішкою, і Джулая. Так, ви скажете, що про живих чи про тих людей, які поруч, ніколи так не думають, і, можливо, я погоджусь, але ніколи не візьмуся сперечатися. Дурна справа – ганятися за своєю печаллю, але іноді з тієї печалі ми живі. От і зараз я дивлюся на Марго й Ульяна, і вони бовтаються в сліпучому колодязі болю. І я повторюю це безперестану, наче закляття, наче пісню. А коли втома від життя проходить, знову хочеться жити, рухатись, думати, любити. Цей залишок незатишної пам'яті в'ївся, потягнувся відтоді, коли я, мій брат з шістьма міліціонерами і Моргуном попали під обстріл солдатів під командою Глушковського. Четверо з шести загинуло. Двоє відразу, двоє по дорозі, ще в санітарному тарантасі Олешка. А Моргун лишився жити ще до четверга. Потім несподівано помер на

ранок, у повній безпам'яті забухтів тарабарщину, доки якась баба в коридорі не сказала, що він молиться Богові. Так, він прожив до полудня, рівно до другої години, бо перед цим приходила тітка і лишила мені свого годинника марки «Слава», а лікар наказав приймати сині пігулки щогодини. А потім щось трапилось. Ні, не тоді, коли приходила тітка, а тоді, коли баба в коридорі сказала, що Моргун молиться Богові. Щось дійсно трапилось. І я чомусь попросив у Бога, кривлячись від огиди, бо нас так учили, розумієте, щоб він мене відразу зробив полковником міліції. Моргун захрипів. А санітарка, як мені спочатку здалося, бубніла над ним, але пізніше я зрозумів: то молилася зовсім не смердюча скотарським гноєм санітарка Нюська з Вишняків, а Моргун, і мені зробилося соромно через те, що я так обережно думав про Бога, хоча мине багато часу, і буду далі про нього думати обережно. Самі розумієте чому. Відчинене наполовину вікно впускало запахи, звуки. Хтось із довгим інтервалом б'є об метал, можна було уявити, як невидимий заносить у повітрі руку з молотком, довго чекає, а потім опускає з садистською насолодою. А я лежав напроти, через тонку фанерну стінку, в сусідній палаті, стіна в одному місці пробита і заклеєна газетами. З мідного рукомийника крапля за краплею збігала вода, дзвінко розбиваючись об дюралеву миску, а Моргун кричав, щоб виключили звук. Дивно, але люди казали, що аби таке трапилось з ним у Полтаві, то він би неодмінно вижив, бо там в області першокласні лікарі. Не знаю. Куля йому влучила в око і вийшла через потилицю. Мозок лишився неушкодженим. А помер Моргун від банального запалення. Брат мій не відходив від нього кілька днів, і то тільки тому, що мати йому прямо заявила, щоб він, сучий син, ніколи більше не з'являвся на очі. Пізніше його і Глушковського взяли під варту. І тоді кожного ранку мати збиралася з торбами бити поклони начальству.

Так тривало три місяці. Ми вже й не сподівалися, та раптом його випустили, а Шльому, казали, шльопнули. І от диво: заявляється Глушковський, весь у цивільному, в шикарному кремовому костюмі,

червонопикий, тільки очі якось по-вовчому пасуть усіх. Років з десять ми його не бачили, того Глушковського. Я вже в міліції працював. А Шльому запам'ятав, тому що він називався вже не Микитою, а Шльомою. Років отак з п'ять Шльома ще валандався з братами Ульяненками до ресторану. Мені навіть двох доводилося брати за п'янку, а пізніше мене перевели на сискаря, тобто дали водити собаку, від чого дотепер кличуть Собаководом, але я не зважаю. Його почали тягати до особистів, у восьмий кабінет, але і там ми розминулися. Зіткнулися якось у вузькому коридорі, а Шльома навіть не бачив мене, пройшов, мокрий увесь від смердючого поту, одутлий, з фіолетовими мішками під очима. Розказували, що Шльома ляпав язиком про швидкий кінець Советського Союзу, слухав Висоцького і ще якусь заборонену маячню. Пізніше його привезли з хорольського пляжу посинілого, і він помер за годину від гострої серцевої недостатності рівно о дванадцятій годині в оточенні гарних жінок, приятелів, випивки й незрозумілої в цих краях музики. А якраз перед зимою, коли брата уже дістав туберкульоз, він мені розповів про Шльому, але нічого не сказав про той випадок, що коштував життя багатьом з нас, напевне, і мій шматок лишився там лежати, під Деминою Балкою. Поговорювали, що Шльома у Чехословаччині в шістдесят восьмому застрелив солдата, який відмовився виконувати наказ.

Народження, смерть і весілля в наших краях, як і в усьому світі, – також головні історії. Смерть в устах моїх земляків звучить, як щось урочисте, і не лишає нічого такого, що могло б обговорюватися. Холодно і виважено, звична тобі справа. І, спостерігаючи за Марго й Ульяном, я подумав саме про це. Інакше не могло і трапитись, але саме не з ними, і особливо не з нею. Ульяна, який був білою вороною, який хотів робити щось таке, що розганяло б ночами кров у венах, я прекрасно розумів, бо він належав до іншого світу, і лише якась фатальна необхідність змушувала його йти по похилій. Хоча як дізнаєшся, де криється гіркота людського спустошення, зради, перелюбу? Він явно не належав до цього крихітного

комфортабельного, наче американська газова камера, світу зі свинарниками, розваленими церквами, з п'яницями, які підсмикують рік у рік одну й ту ж діру в паркані. Вони з Марго одне ціле. І це мене печалило найбільше. Але є таке, що коли любиш жінку, то потроху чи нехотя починаєш любити і її оточення, її паскудні звички. Не винятком був тоді і я. Але можу чесно сказати, що вона з печальною втомою, так само, як і Ульянов, тягнулася до химерного світу, але надто пізно, бо тяжка бронзова лапа її діда Джулая переламала на дрібні шматки. Саме життя цього старого придурка залишило велетенські невиліковні зарубки на мені, на моєму братові, на Марго, особливо на ній, висмикнувши з якогось полудневого прекрасного сну, того сну, що у жінки називається очікуванням долі. Жодної людини у нашому містечку відтоді, як з'явилася Марго, не знайшлося, яка б з відкритим ротом захоплено не дивилася, як іде Марго разом із сонцем і вітром. А у мене, наче всі тридцять два зуби, ніє рука, перебита під Деминою Балкою солдатською кулею.

Ми стояли під велетенськими вікнами головпошти, і там пливло тонке літнє сонце; хоча було під обід, а вже висіла духота, із запахом навколишніх озер, і серпень невблаганно підганяв осінь. Ми дивились одне на одного і нічого не розуміли. Я себе почував скованим тисячами поглядів. Принаймні так видавалося. Я плив назустріч її очам, як на зустріч з ненажерливим часом, щось писали про таке в романах, що їх читала Марго. Їй було однаково, що нас прострілює половина містечка, а за її сімейством водилося щось більше, про що просто боялися говорити. Проте і це для мене не мало ніякого значення. Я дивився на шматок сірого асфальту, на протилежну стіну будинку, червону, крізь липову алею, і, чесно кажучи, мені все обридло, і було байдуже. Тоді я нахилився і м'яко поцілував її у губи, не так, як раніше цілував наших дівчат. Марго подалася спочатку назад, затримала дихання, піднялася навшпиньки

і, не соромлячись, прямо-таки притиснулася до мене, а потім просто сказала:

– Ходімо.

– Так.

Марго з цікавістю розглядала моє пристанище: книги, вирізки, кілька попільниць, схожих на Везувія, друкарську машинку «Ортах», боксерські рукавички, портрет Джека Лондона. Марго мовчала, вільно рухаючись між усім цим чоловічим бедламом. Вона здавалася мені набагато дорослішою, ніж видавалася спочатку. Вона сама запропонувала піти, і це найбільше вибивало з колії. Тому що наші хлопці, щоб склеїти дівчину, повести на хату, говорили приблизно так: «Пішли послухаємо до мене музику...» або щось на зразок цього. Ми опинилися в нерівному становищі. Марго мовчала, а я дивився, як вона ходить кімнатою. Потім повернулася, заглянула мені в очі (і так вона буде повертатися все своє життя).

– Хитрюга, – просто сказала вона.

– Ти розчарована? – запитав я.

– Приємно, – і вона уставилася на мене велетенськими очиськами, а світло в кімнаті ледь-ледь пливло, знадвору закидали свої тіні яблуні.

– Ні. А всі чомусь вважають тебе за покидька. Але, напевне, тому, що бояться.

– Навіть Джулай.

– Джулай точно боїться тебе. Правда, йому є чого тебе боятися. Він говорить, що з усієї цієї молокососні тільки в одного Ульяна невідомо що в голові твориться, – вона стонула плечима. – І він правий.

– Джулай не ідіот.

– Це точно.

Я почав цілувати її, а вона тихо і рівно дихала мені у вухо. Ми цілувалися вічність, ми цілувалися довго, ми цілувалися так, наче боялися завдати одне одному болю, вона притиснулася до мене усім тілом, наче рятуючись.

– Коханий, – тільки і сказала вона, але вклала у це слово більше змісту, ніж буде вкладати потім, через багато років, через товщу днів і дощів. І не тому, що зараз це трапилося з нею вперше, а, видно, від того, що вона втратила це кохання тут, наповнивши слова змістом і досвідом, втратила, щоб кинути його у темряву, полишивши невідомо кому безсоромну темну ніч спогадів, без сподівань, як і належить для кохання. І в ліжку, де Марго спала, вона нагадувала дитину: напіврозтулені уста, переривчасте дихання, подібне до схлипування. Пізніше я зрозумів, чому згадував Марго без суму: вона прийшла до мене, як та жінка, на яку чекають усе життя. З Марго не було ніяких проблем, бо це була саме та жінка. Вона була частиною безмежного почуття. Марго дарувала мені доля. Все ставало зрозумілим. Хоча прийшов час і все змінилося... Вона тихо спала, місяць затоплював усе навколо, наче сніг. Я закурив сигарету, останню, підійшов до вікна і відчув радісну порожнечу в голові. Я курив і дивився на наш двір, з розлогими яблунями, гойдалкою, довгим сараєм, а місячне сяйво з голубого кольору переходило у синій. І тут – звук, довгий, протяжний, потім уривчастий. Пес, піднявши ногу, намочив перевернуту жерстину. Я розсміявся тихо, майже беззвучно, і Марго щось сказала уві сні. Крізь перекошені балки, мотузки я побачив місто наче вперше в житті. Я нібито існував окремо від Пономаря, від Кабана, від Веньки, від Хохо. Але там не було Марго. І тут я відчув страх тієї порожнечі. Так прийшов досвід, немудрий, найстрашніший. Несподівано розумієш, що можеш втратити, але мусиш іти вперед, знайти те, що тебе чекає на тому кінці життя чи слави.

Вірмени з'явилися у нашому містечку відразу по від'їзді французів, які будували гігантський за тими масштабами молокозавод. Звичайно, вони не перетягли весь свій аул у центральну частину країни, їх стали помічати тоді, коли від них спасу не було. Пліткарі говорили, що це через головного інженера, у якого жінка вірменка, але це дурниця. Вірмени окупували моментально чоботарське

ремесло, асфальтний заводик, шабашки, прийом склотари, макулатури, санепідемстанцію. Вони відразу посунули циган, які кодлувалися на Старому автовокзалі, отам, біля дубків. Цигани підкинули Джулаю підкупного, хоча вони ніколи не ходили під його дахом, це було свавілля, безлад. До цього в Хоролі про наркотики знало не більше десяти чоловік. Що між безногими і циганами відбулося, невідомо, але того разу з першого заходу циганам довелося поступитися. Джулая під конвоем, із собаками, які харчали в сухий серпневий полудень, тягали по міліціях. Тягали довго через те, що Джулай, який ніколи не управляв транспортом, купив собі з якогось дива «Волгу». Все місто знало потім, що кавового кольору «Волга» – це причина конфлікту з владою. На машині все і закінчилося того разу. Справи Джулая пішли несподівано вгору. Хоча з Любкою ще не жив відверто, але те, що вона його трималася, ні для кого не було великим секретом. Її Калістратенко запив, і всі розуміли, від чого: не так від того, що Любка злигалася з ким попало, а швидше від того, що вона, як виявилось, не проста баришня. Батько у неї в обкомі займав неабияку посаду, і сам Брежнєв його любив, і це вже точно не плітки. Батьків того Джулая ніхто не знав, і він з нашого містечка, з навколишніх сіл і міст викручував божевільні бабки, і ніхто його не зупиняв. Наш продвинутий «кишлак» міг слугувати взірцем суспільного добробуту як тоді, так і тепер. Тільки, власне, для театрального шоу. За кількістю чудотворців, злодіїв та клоунів Хорол стоїть попереду всіх міст Полтавщини, якщо не брати до уваги всю країну. Жінки тут мають свою думку, а чоловіки спиваються, тільки зіп'явшись на ноги. Проте, на диво, вони дають чудове потомство. Хлопці виростають відчайдухами, але з тарганами в голові, їх тягне кудись у таке, що ніхто й подумати не може. Так, само собою зрозуміло, дівчата тут робили собі «подарунки» на день народження – віддавалися з шиком, як вони вважали. Дурість, але вони вкладали в цей перший раз якийсь символічний зміст. Але що може породити лялькове містечко, вичищене до солодкавої непристойності, оточене

безкінечними полями, продуте гулками вітрами, з білими купками селищ на узбіччях рудих степів, з дратівливим світлом ставків. Тому ніхто і не здивувався, коли виникли почуття між Джулаєм і Любкою, першою красунею, хоча злі язики досить точно визначили, що тут замішані великі гроші. Якщо то неправда, лишається дивуватися. Вони зустрічалися ще до того, як у Дубках п'яний Калістратенко накинув собі зашморга. Поруч, у старому німецькому окопі, спала п'яна в дрезину Нюрка, в минулому техробітниця, чорна і товста, як труба. Але найголовніше було попереду: Джулай і Любка вже відкрито ходили до ресторану, відвідували гостей, ярмарки десь за місяць до того, як старший Силка самовільно надумав влаштувати облаву на безногих. Як там опинився загін солдатів з Глушковським, лишилося таємницею. Але точно відомо, що Шльома мав наказ охороняти Джулая, як блудливу коханку. Темний, таємничий наказ. Але що за тим наказом стояла страшна сила, не викликало сумнівів. Шльома і Силка пошилися в дурні – зчинили галас аж до Москви. Комусь, видно, добре грів кишеню об-щак Джулая. Іншого не виходило. Про небачені багатства Джулая говорили за чаєм, кавою, чаркою, у ліжку, під час статевого акту і після, в черзі за морквою, перед смертю, у добрі, гніві – все це поєднувалося в одну густу, таємничу казку, яка в житті нічого не важила. Але з цього можна зробити висновок, чому така нездорова колотнеча навколо безногого каліки, хоча чисто ірраціональні здвиги теж були присутні. Дійсно, так піднятися з обідранця, та ще й безногого, точно йому допомагав або Бог, або чорт, не інакше. За тридцять років своєї діяльності (двадцять з них він прожив з Любкою Калістратенко, яка померла, згоріла за півроку від раку) всього раз притягав його до відповідальності місцевий суддя, та й то відбувся штрафом у двадцять карбованців, котрий так і не сплатив, хоча в заповіті вказав, щоб того папірця судді Коломійцю поклали в труну. Й ось ці чутки морочили голову місцевому населенню, яке, то скрегочучи зубами, то проклинаючи, то пускаючи зелену слину заздросів, дивилося на нього, як на чудовисько, котрому не варто жити. Всі інші

– звісно, інша справа. Напевне, ще й тому Джулай жив, наперекір усім. Звичайно, це перебільшення, але хотілося думати так, бо старий викликав повагу, хотіли того чи ні. А так він нікого не помічав, доки не закувала біда у його домі, й тоді на нього подивилися по-іншому, як на здорову людину, вже без жалості. І всі готові були його розтерзати. Спочатку за другою ходкою з'явилися вірмени. Потім безногих, незважаючи на пенсійний вік, почали саджати за ґрати: на рік, на два, а то і просто тримали під слідством. Вони виходили. Наче нічого й не сталося прокручували свої обладки. Стукачів у середовищі безногих не було, як то, скажімо, спостерігалось у вурок. Жора Стрижак був першим філером, що дозволяло йому під час горбачовського сухого закону тинятися п'яним вулицями і чіплятися до вухатих фраєрів. Пізніше у нього на шиї вискочить виразка, зовсім невелика, з молоду горошинку, вона розросталася все швидше і швидше, доки в одній із клінік не сказали, що це рак. Дружина, писана, справжня кіношна красуня, почала таскати його по всіх лікарнях, знахарях, які чаділи в синьому диму, що виїдав очі, виливали воском на воду, на молоко, кидали на запацьорені карти, але марно. Жора захворів і помер. Спочатку на радість місту, а потім і на її. Давно, коли дружина була молодою, то, заклавшись на її вірність, Жора змусив її пройтися голою сквером. Що і було виконано. Після смерті всі його швидко забули. Той же Жора навів стрілки вірменам, але першу хвилю вдалося придавити. За другим приходом вони засіли наміцно. І ця історія вже стосувалася конкретно Джулая і Марго. Бо тоді, в перший вірменський прихід, Джулай тільки ставав на ноги в повному розумінні слова. Щойно Любка офіційно перейшла до нього, то Джулай вирівнявся до закону. Його кореші збудували собі триповерхові доміни, замовили японські милиці, обзавелися коханками, дружинами і дітьми. З першим вірменським приходом Джулая вдалося зіштовхнути циган з вірменами. Війна була глухою, майже непомітною, але обидві сторони пачками відправлялися на нари, а братія Джулая продовжувала нарощувати капітал. Тоді-то і

почалися серед вурок балачки про общак безногих. Джулай як фігура став поперек горла не одному Замілю, верховоді вірмен, хоча він був напівкровкою, поміссю вірменина та татарина. Як пізніше з'ясувалося, він простий український селяк, хоча дід у нього таки справді був висланим вірменом. Хитрі цигани відступили зі своїх наметів. Потім запанував спокій, але вурки у цій міжусобиці теж витримали паузу, і скоро міліцейські наряди, скеровані вуркаганськими стукачами, почали шмонати вірмен і безногих. Вірмен брали в їхніх будинках, а безногих виловлювали по ярах на армійських «уралах». Припинили тільки тоді, коли вірмени опинилися в каталажках, а безногі зачалися в норах під Заяр'ям, міліція вичікувала. Наче невидима рука, невідомо ким спрямована, зупинила сірий мишачий потік міліціантів. Але без Любки не обійшлося. Вона тоді вже почала, скажу вам, хиріти, і сам Джулай кислий робився, коли його погляд падав на дружину. Зараз він був на виду: на відкритті будівництв, на благодійних концертах. Він ще встиг побудувати три велетенських будинки Шипові, Гансу та Безкоровайному, колишньому менту, в котрого не було не тільки ніг, а ще й ліва рука ледь-ледь слугувала. Хто згадує, як жив у ті часи, що належали по праву Джулаю і першому секретарю райкому, навряд чи жалкував. Одні брати Ульяновки не визнавали його. Вони навіть не намагалися стати на рівну ногу. Не визнавали, і край. Особливо середній, Славка, прозваний Льовою за крутий гонор, меткий розум і міцну руку. Ульяновки взагалі трималися своїм кланом і наганяли страху не лише на своє містечко, а й на район. Жахом від них віяло, бо відчайдухи і непередбачувані були, доки один за одним дурні випадки не почали зводити їх у могилу. Проте Джулай їх обходив, не загравав, і це можна було вважати за взаємну повагу. Тому-то менший Ульянов, син Славки, так приглянувся Джулаю. Та в безкорисливість цього уйобка я мало вірю. Але зі смертю Любки щаслива пора у Джулая пішла на захід, і не тому, що Любка забрала в могилу всі зв'язки, адже все трималося на її авторитеті й силі її паркінсонового батька. А таки Джулай печально любив Любку. А

може, і використовував, а може, те й інше. Вона відразу народила від нього дівчинку, яка стала матір'ю Марго. І сама Марго була просто копією Анни, тихої і врівноваженої, до того тендітної, що повітря не зрушить, як пройде мимо вас. Анна жила книгами, кіно. І нічим більше. Обладки батька і матері не стосувалися її. Такою видалася й Марго. Анну чоловіки не цікавили, а тому ніхто біля неї не крутився. Анна подалася до Пітера, де вийшла за чоловіка на тридцять років старшого за неї, але з любові. У нас таких чоловіків називають тхориками: у вічно запітнілих окулярах, високий і худий, мов жердина для опудала, на яке ще не натягли ганчір'я. Але цей тхоряк завідував на той час ледь не всією медициною Союзу, так поговорювали, хоча, за однією версією, був він медиком-хіміком. З їхнього шлюбу народилася Марго, щаслива дитина кохання, яка прожила п'ятнадцять років у Пітері, щоб потім снігом травневим звалитися на голову своєму дідові. Якраз у найскрутніший момент його життя. Марія Ульяненчиха говорила, що Марго приїхала перед самою перебудовою, але я можу сплутати, просто у Марії стоїть дата смерті – 1984 рік. Ага, тоді Марго – це маленьке чудо – з'явилася у нас пізніше. І тут, напевне, якась таємниця. Відразу по приїзді Джулай почав «двірняк», намагаючись вивести справи з глухого кута, бо більшість зароблених грошей, видно, йшла на хабарі, а чиновники нахабніли по-псячому; і тоді хтось сказав, що багатство Джулая – то вигадка, не краща, ніж про каравани золота, які затонули на турецьких галерах під Вишняками. Але ніхто не знав, чи безногий босяк жлобиться, чи просто вичікує момент. І чому тоді в його домі нікого не з'явилося з родичів Любки. Приїхала одна Марго.

Ми тихо перейшли колії. Простір пропливав, наче чорне густе шосе. Повітря ватяне. Ми йшли і не знали, що о цій порі безногий Валера Кавалер засунув шило в серце Серьожі Сероняну за те, що той підкинув трипер його доньці, своїй полюбовниці, яку ж і присадив два роки тому сам на наркоту. І тоді Валера, який відійшов від справ, звернувся до Джулая. Валера говорив, а Джулай мовчав,

тільки ганяв то вперед, то назад візок. Валера повторював щось багато разів, але Джулай мовчав, мовчало і його оточення, і всі розуміли: якщо старий не скаже слово, то це принаймні початок кінця. Тиша була така глуха, що можна почути, як на Пристані кричать чайки. Повітря стояло до того чисте, наповнене сонцем, що можна було простягнути руку, торкнутися озер, степу, а білі купки сіл нагадували кондитерські вироби. Нарешті Джулай сказав, що до часу треба потерпіти. Валера нічого не сказав, а розвернувся і пошкандибав на своїх протезах додому. І він пішов чекати свого часу. І зараз він пробив: далекі звуки пароплавів нагадували залиті морською піною, обдуті солоним вітром порти. І цієї миті, із жахом дивлячись на обличчя Ульяна, непорушне, як вирізане зі шматка крейди, я раптом зрозумів, що час пробив і це добром не скінчиться. Ульян курих і дивився, як на світлофорі проблимало зелене вічко вогника. Він мовчки обернувся до Пономаря. І бригада рушила, розщеплюючись на три хвости, наче нічне чудисько, котре слизько і мокро повзло до своєї жертви. Три частини бригади обходили вагони, що стояли в тупику. Темнота ватяна. Тільки вогні вікон вилущуються. Це був початок війни, і тут ми могли схибити, бо цього разу вірмени виставили нехилого відкупного Жорі та Кузі, верткому, схожому на шоколадного чортика, з вологим поглядом хронічного наркомана. У місті обстановка не дуже була приємна, взагалі, прийшли окупували метр за метром, і нашим не вистачало ані роботи, ані торгівлі, ані дівчат. Можливо, це нам так здавалося. Але вірмени поставили на биту карту. Кузя мав язик без кісток, тому переконав, що основна бригада покійно перейде під вірменське крило. Головне – їм необхідно накрити Джулая. Але того ж дня приїхав рідний брат Марго, Тюльпін, а насправді він носив прізвище батька – Батрак, а те Тюльпін невідомо де взялося, – і вони втрьох – Джулай, Ульян і Тюльпін – проговорили до ранку, а Марго подавала закуски, і ніхто не звернув уваги, що дівці всього п'ятнадцять років, просто дивина, та й годі. Небезпечно думати, що ти знаєш те, чого ніхто не знає, коротше – всі ідіоти, лише у тебе в голові рій золотих

бджіл. Саме так, напевне, думав Серьожа Серонян. Ми взагалі нічого не думали. Але до того часу на забутій фермі сховали чотири саморобних стволи, а ще два вальтери й один карабін. Ось так. Нам не треба учитися не боятися, якраз була пора – нічого не боятися.

Пономарь дізнався про Батрака ранком, у четвер. Пономарь куснув губу, переглянувся з Ульяновом, але у ньому вже кипіла гримуча ртуть, і нічого змінити, здавалося, не можна. Вони ударили з Ульяновом по руках, і справу про війну було в одну мить вирішено. Можу вам упевнено сказати, що, окрім Джулая, Батрака, Ульяна, Пономаря, ніхто не знав істинної причини цієї заворухи, яка гордо називалася війною. Паскудне те, що ми, решта – Кабан, Хохо і я, – не відчували себе героями. Взагалі у Хохо на те, що пахне смаленим, був особливий нюх. Від того часу пройшло двадцять, якщо не більше, років, і я, сивіючий, ставлю собі питання: повернись назад час, зупинися на тій межі, яку ти вибрав, чи вчинив би кожен з нас інакше? Гадаю, що ніхто з нас інакше б не вчинив. Нам не треба було ставати чоловіками. Ми ними вже були. Ми відстоювали свою честь в один тільки нам відомий спосіб. Ми відстоювали свою честь саме так, наче від цього залежало врятування цілого світу. Не інакше... І отже, ми тихо перетнули колії, торкаючись один одного плечима, наче випадково, але тримаючись один за одного. Ми були дітьми з дорослими серцями. Ось хто ми були. З лісосмуги наступав Шнапс, озброєний важкою артилерією: одним дробовиком і купою ланцюгів та арматури. До цього дня ми до подібного не вдавались, але самі не знали, як пішли на таке. Я ж кажу: ніхто не вважав сумнівним те, що ми робили. Ульян з Пономарьом мали нюх на час і на людей. І у мене засмоктало під ложечкою. Мені захотілося, щоб це виявилось сном і я враз прокинувся і побачив яскравий ранок.

Пономарь підійшов і вдарив ногою у двері. Всередині загуло і заворушилося. Пономарь ударив ще раз.

– Дивись за дверима, – сказав я Кабану. – Зараз вони полізуть.

Кабан мотнув головою, але не тому, що згоден. Різкий удар цеглини потрапив йому в щелепу.

Двері розчинилися, і кілька чоловік висипало звідти, лементуючи, мов купа чортів. Удари посипалися на них звідусюди. Я звалив одного, добив ногами. Другий свінгонув мене в щелепу. Пономарь працював одними кулаками проти здорового, у два метри зросту, вірменина. Здебільшого вони малі. Я такого зроду не бачив. Шнапс підспів вчасно. Хуркнула арматура, здоровило звалився мов підкошений. І тут заговорила артилерія. Забабахкали берданки. Крупний дріб ударив по обшивках. Вірмени, рачкуючи, подалися до виходу. Ми добивали їх дорогою. Збивали з ніг і гамселили так, що тріщали кістки. Вірмени кричали, щоб їх не вбивали. Нарешті всі вони сховалися у вагончику.

– Кабан, – крикнув я, – дріт!

Ми закрутили дротом двері. Вагон обліпили і покотили гуртом до тупика.

– Там є наші, – сказав Шнапс. – М'який з Сявою.

– Нічого, прокатаються, – відповів Пономарь, пхаючи вагона. Нарешті вагон набрав швидкість і з усього розгону вмазався у стіну.

– Тепер навперейми. До смоловарні! – крикнув Ульянов.

І ми побігли в темряву. Бігли, наче цілу вічність, хоча всього перескочили через колію, пройшли бурти з буряками і зупинилися біля смоловарного будинку.

– Не стріляйте по вікнах, – сказав Пономарь.

Четверо наших стрільців зробили добрячий залп. Потім решта ввалилася у кімнатку, де лежали на ліжках обдовбані наркотою вірмени. Загули гідравліки. Хруснули ребра, і бризнула кров. Кабан місив у дикому отупінні.

– Суки, ви мені носа поламали. Суки! Найнещасніший мужик у світі!

Усе закінчилося через п'ятнадцять хвилин. Ми посунули до заготзерна. Там ще шестеро. Їх застали з нашими блядами. Двох почепили вниз головою, решту роздягли, а одяг забрали. Кабан якійсь бляді розквасив усю мармизу. На сьогодні все закінчилось.

Ульян звернув до заярського ставка і потопив там ланцюги, стволи, арматуру.

Я прискочив, коли все закінчилося. Нічого страшного, окрім поламаних ребер, підбитих очей та двох зламаних щелеп. Проте вірмени мовчали. Двоє сержантів витягли цілий кульок макової соломки. Я подався в центр, де лежав Серонян, проткнутий у серце шилом.

– Що у тебе, старий? – під’їхав полковник Коломієць.

– Найстрашніше, товаришу полковник, – качан в задниці, – відповів я тим же поважним, навіть трохи панібратським голосом.

– Та чорт з ними. Хтось за нас порядок наводить. Але ось грабонули Білявського й ощадкасу, – сказав полковник і подивився на темні яри.

Я проковтнув і подивився на нього.

– Значить, так. Я їду в Трускавець, – двоє санітарів вантажили Сероняна. – Блядь, а він куценський був. Тьху, на місці баби я б з ним на одному гектарі срати не сів.

– Так точно, товаришу полковник.

– А ти давай, Гриша, розбирайся. Без Сероняна у нас четверо жмурів. Ось так. А я до Трускавця.

Я на той час давно покинув поліклініку. Зразу після смерті лікарки влаштувався на бензозаправник слюсарем. Який слюсар на бензозаправнику? Така у мене і робота. Того дня я прикручував стопсигнали одному вірмену. Я вам роз’ясню: тут до бензозаправника приліпилося маленьке СТО. От я на дві парафії і тягався. А мій бовдур ґарував, як виявилось, у центрі, вибиваючи зуби. Але точно можу сказати: вірмен сидів у машині. Курить і слова, бидло, не зронить, наче я йому щось винен. Але мало того. Підкочує чорна «Волга». І вилазить з неї Едік Батрак. В диміну. На Батрака подивишся – то мій нащадок, який висиджує на паркані в центрі міста, плює крізь зуби, товче писки, смалить дешевий портвейн, – ангел, а не синаш, коли подивишся на цього Батрака. Він ще в тому

році натягнув нещасну секретарку самого голови райкому. Зайшов, типу, дядя Ваня, привіт вам, а виходив, то заволік до туалету і відтрахав по повній програмі. От він на напівзігнутих підходить і говорить:

– А, Ашот-кашалот, здоров.

– Коли ти чоловіком станеш? – спитав Ашот, струшуючи у вікно попіл.

– Все путем. Все буде, як домовилися. Підкинь трохи ширива. У мене гості.

– Бля, токо запалишся, то...

– А то шо, – Батрак озвірів, очі скляні зробилися, витягнув вальтер і ткнув у ніздрю вірмену.

– А це бачив? Я вас, усю пададь, перешаткую. Зрозумів? Я – Едік Батрак, а ти – чорносрака мавпа.

– Ну-ну. Я просто хотів, щоб усе було, як домовлялися, – Ашот подався назад. Потім витягнув з бардачка якийсь пакунок і передав Батраку.

– То-то, – сказав Батрак і, вихляючи, подався до чорної «Волги», а Ашот продовжував незворушно сидіти, курити на заправній станції, наче від смерті у нього був ліміт.

3

Автострада лилася сріблом, пройшов дощ і стояв десь далеко сірим стовпом, а машина наздоганяла його, ковзаючи колесами чорним милом гудрону. Авто рухалося на великій швидкості, наче жук, новенька біла «копійка» летіла зі швидкістю сто кілометрів на годину, лишаючи за вікном дерева, самотні прямокутні ферми, що вночі гудуть, як тисячі привидів, вибитими вікнами. У чорних тінях дерев гніздилися білі хати. Над нами слюдяне чисте небо відбивало сонце. Іноді на ньому можна побачити білі вихрасті проріхи від слідів винищувачів, які копошилися десь там, біля Миргорода, і це «десь там» було сонною країною чи країною сну, як вам заманеться. Марго сиділа за кермом. Обличчя насторожене, шия витягнута, ще, здавалося, худіша. Вона наче майнула наприкінці солодкого полудневого сну, ось так виглядала тоді Марго, зовсім чужою. В такі хвилини завжди на язик проситься така дурня, що то й не вона зовсім. Ти відчуваєш себе чужим. Пізніше у вітряний сонячний день прийшла проста думка, свіжа і туга: Марго тоді була надто дорослою для свого віку, щось сиділо в ній, наче шматок скла в ніжній серцевині плоду. Зовні вона виглядала, як птаха, що поранена сиділа на гілці, намагаючись чистити пір'я. Але все це відкидало реальність, безглузду в цьому прохолодному і чистому дні: наче не було перед цим дикої ночі, коли ми втікали невідомо від кого, а машину не кидало, мов ту пір'їну, у вибоїнах, заносило на вузьких дорогах на купи хабняку та рогози, що червоним пекельним кольором світилася проти ліхтарних вогнів. А на ранок ми вискочили на 224-й кілометр. І тоді полив дощ, здавивши груди сильною задухою. Марго зупинила машину і сиділа мовчки, врівноважена, спокійна, наче дитина, яка грала роль дорослої людини, і балачки тут не мали ніякого сенсу. Каштанові, майже червоного кольору локони ковзали на її блідому обличчі. Лив дощ, і я чув лише її на запах, ледь уловимий і водночас гострий, а простір за склом авто, густий і остогидлий оку,

розщеплювався розрядами блискавки і летів зі свистом разом з нами. Пізніше, коли розвиднілося і степ разом з вітром закидав у прочинене вікно оберемки запахів та сонця, я побачив іншу Марго, від чого відчув самотність і незручність. Потім усе пройшло, і я лише дивився, як одна за одною змінюються целюлозні хмари, а небо мокрим простирадлом зсувається за горизонт. Але у нинішньої Марго було і таке, що накочувалося пекучим щемом: ця надумана, як видавалося, непроникність нагадувала літніх людей, які ховають свою байдужість до світу. Марго закурила «Данхіл» – однією рукою вставила в рожеві губи сигарету, підкурила від автомобільної запальнички.

– Ти точно викинув? – запитала вона.

– Так, – сказав я і подивився в інший бік.

Марго мовчала і слідувала за трасою.

– Нам треба сховатися, – вона затягнулася димом, глибоко, із задоволенням і смачно. – На деякий час.

– Я зрозумів.

– Добре.

Марго повернула на ґрунтову дорогу. Ми обоє розуміли, що траса не краще місце, де можна сховатися. Пілюка, незважаючи на те що пройшов дощ, відразу полізла в легені.

– Чорт, – вилаявся я.

Марго мовчала, тільки нижня, красива, наче вирізана, вишнева губа гидливо скривилася, зовсім як тоді, коли ми кулею вилетіли з міста, а вона зупинила машину неподалік АЗС і сказала, що Джулай помер. Наче взагалі нічого не трапилося, помер і все. Більше нічого. Хитрий вузол тіней у зелених мельхіорових очах; смикнулася раз, удруге нижня губа. Пізніше, коли ми виїхали на лисий пагорб, вона різко розвернула машину, як справжній гонщик, зупинилася, і в глухій тиші я почув, як гупотить її серце. Марго намагалася запхати сигарету до рота, але руки від утоми чи напруження не втримали пачку. Марго нахилилась, і я ніздрями вловив солодкий, ніжний запах парфумів і легкого сигаретного диму. Вона відсунула руку і

притулилася до мене – жест, наче вона намагалася щось узяти від мене або так, у що не хотілося вірити, прощалася. Вітер кисло гудів над дахом автомобіля. Ми поцілувалися в солоні від поту, від нічного кохання, від божевільної дороги, з порожнечою і сонцем, губи. Марго стягнула рожевий пуловер, тріпонула грудьми, красивими, свіжими.

– Сюди, – сказала вона. – Між груди. У мене місячні.

Пізніше ми лежали над урвищем, а внизу вуркотіла вода. Несло пріллю, гнилими водоростями – Градизьке море. Втомлені коханням очі дивляться вниз разом з потоками світла в провалля мертвої води, так мені видавалось, і так воно було, їх нічим не зупинити, наче вони вибрали саму смерть. Коса намитої ріні блищала проти сонця лускою хижого доісторичного звіра. І ми відчували, як земля тягне нас до себе. Мені не було страшно. І я, напевне, це повторив уголос, а вона відповіла, я по губах розбирав лише окремі звуки, але вчитав зміст, що для азартних людей нічого немає страшного, так, Ульянов, для пристрасті немає смерті, а смерть... Мені не було страшно. З якоїсь пори я визначив, що доля моя крутиться, мов дзиґа, тільки ти підступаєш до сокровенного, як дійсність паскудно щирить пашу, повну чорних гнилих пеньків.

– Будемо під вечір, – сказала Марго, і груди у неї натягнулися під тканиною. Очі нерухомо дивилися в небо, потім вона повернулася на бік, усміхнулася хтозна для кого і поцілувала мене в губи. Зігнута нога. Між коліном і литкою затиснута вузька рука, з трохи вузлуватими, майже хлопчачими пальцями, з обгризеним нігтем на вказівному, манікюр на якому облуплений.

– Викрутимось, – сказав я.

– Пусте. Забудь. Через тиждень, не більше, – і знову припала до мого рота. – Хочу вина.

Я бачив, як вітер протікає її обличчям, ворушить каштанові пасма волосся, як тремтять закручені вії; сон – це побічна дія звички і нічого більше. Сни нас вигадують, витворюють, і хай йому трясця: з кручі варто опустити голову і глянути на людські гнізда, що білим

шнурком витягнулися вздовж горизонту, і ставало зрозумілим, наче назавжди відкривалася паща безсмертя, що самотність ніяк не буває страшною. Страшніше, коли ти боїшся, а не втрачаєш. Ми сиділи під виляючою парасолею, що роздувалася легеньми, і я бачу тільки руки Марго. Відчуваю запах вітру, риби, води і смак її тіла на губах, солодкий і гарячий, з кислим запахом мого і її поту, і від цього зносило голову. Біла халабуда, з розтягнутими сітками, з написом «У рибалки», огризок глиняної кручі, не видно ані дороги, ані путівця, тільки повітря грає воланами, закручується у вири, і в цьому потоці нерухомо, біло-чорними карлючками висять чайки, здіймаючи стовпами пилуки самотній крик, що розпачливо падає до води. Тільки теплий вітер дихає парасолею, відкриваючи замшеве обличчя Марго, заклілі, целулоїдні очі, наче її тут уже давно немає, лишається тільки дивитися на красивий відбиток на пилу.

– Може, тут лишимося? – говорить вона, і ми не віримо, обоє.

За пагорбами тягнула музика, сідало сонце, обличчя Марго і її волосся мідно світилися проти мене. Нарешті в її очах щось ожило. Вона подивилася на недопите вино, стелула плечем, торкнувшись підборіддям іншого.

– Ходімо в машину.

Ми повільно пішли уздовж води. Пізніше, через багато років, через каламутну бовтанку подій, окреслених чіткими рубцями забутого і наново відкритого, згадуючи сонне поселення і мертву воду, я подумаю, що нічого не могло з цього вийти нормального, – це лише відчинило вузькі ворота болю. Щогодини, щодня зі швидкістю падаючого каменя я все чіткіше уявляв Марго: каштанове волосся, з тугими, алебастрової міцності локонами, прекрасне обличчя, привітний погляд, який нічого не виказував, і очі з краплинами мідного сонця. Є жінки, які відтіняють одна одну, наче дерева, яких можна порівняти або назавтра забути, навіть не здобувши, і зі світлою головою думати про іншу. Принаймні у мене пізніше виходило саме так.

– Цікаво... Хто першим з нас помре? – зовсім спокійно запитала Марго.

Я промовчав, обійняв її за плечі. Вона вивільнилась і побрела попереду мене. Обернулась і сказала через плече:

– Пора в дорогу...

Тютя на той час викручував на даху кінотеатру рок-н-рол, а нам треба було брати пацанів. Зранку одні неприємності. І видавалося, що містом хтось лопатою порозкидав гівно. Я б облишив, чесно кажучи, і пацанів, і Тютю, але запара повна, хоч вішайся. Разом зі мною нас четверо. Троє – лубенські менти, з однаковими дебілкуватими зачісками хлопчиків-бодрячків, гостроносі, з широкими вилицями, кругленькими дірочками замість очей. Ще ті. Завжди готові відірвати людину назавжди від її життя, навіть не думаючи, має вона якусь провину чи ні. Але роздумувати над життям у нормальних умовах – це егоїзм. Слушна думка. У голові гуділо ще з учорашньої ночі, це значить, що Капленчиха вигнала паскудний самогон. Завітаю до неї після всього. Тож ми підійшли до кінотеатру і я сказав:

– Тютя, злазь, мені ніколи!

Тютя випишував рок-н-рол і вусом не вів, сучий кіт.

– Тютя, злазь!

Тютя або оглух, або вдовбався так, що очі закотилися під лоба. Ми ще трохи постояли і пішли до скверу. Пацани сиділи на лавці: курили, плювали через губу і навіть оком не повели. Вітер задував сильний, у закутках збивав прямо-таки з ніг. Бралось вже холодом і намітало жовтого листа.

– Здоров, – сказав я.

– Ага, – типу того відповів Пономарь і подивився на мене мов крізь скляні двері.

– Піднімайте сраки і пішли.

– Якого хера? Шо ми, крайні? – почав Кабан.

– Кабан, заткнись, – гуртом видали пацани. Хтось дав йому потиличника.

– Забирайте їх.

Вітер то рвав, холодний, лютий як пес, то опадав, і робилося тихо, і я чув, як гули у дворах яблука, розбиваючись об металеві дашки сажків. Тютя перестав викручувати рок-н-рол і, звівши на перенісці очі, помітив нашу присутність: ми пройшли площу жовтого гравію, мізерну, що нагадувала гирло річки, але вичищену, мов мідний п'ятак, оторочену кучерявими кущиками споришу, далі попід поштою, і я, обернувшись, побачив, як розчаровано, наче дитина, яка хотіла бачити щось – ох – таке, Тютя махає нам рукою, наче на залізничному вокзалі прощається Нюся зі своїм коханим арештантом. Ми підходили до кахельного будинку райвідділу міліції. Над повітрозбірниками ворушилося повітря. Зелене, як дихання алкоголіка, у якого з космічною швидкістю атомів розщеплюється печінка. Хм. Непогане припущення. Гриша Силка, тобі б не ідіотів цих ловити... А... А... А... Витончена душа. Вітер напивав. Затихав, ляскав мокрою газетою об бруківку, знову розпочинав: гнав мокрі рвані газети, целофанові кульки, крутив мотузки пилюки з боку автостанції і сірого коржа ринку, з білими ребрами динозаврів торговельних павільйонів.

– Буде дощ, – сказав лубенський мент з намащеним чубом, показуючи, що в цих справах розбирається.

– Заводь до мого кабінету, – сказав я, а на душі зробилося паскудно, як на початку дня. Я не знав, з чого починати. – Слухай, Пономаренко, а де твій борень Ульяновко?

– Не знаю, – не повертаючись до мене, звично кусав щоку. Один з ментів ударив його кулаком у праву щоку. Кабана ударили в правий бік, чітко. Той присів, обіпершись об коліно. В одну мить усі ошетинилися, стали пліч-о-пліч, прийнявши бойову позу ірокезів. Лубенські менти припинили. У того, що бив, за давністю часу імені

його не пригадаю, зїхала кепка, і він марно натягував її на свою черепушку.

– Прекратіть! Прекратіть! Прекратіть! – задув я у свою горлянку, але було надто пізно. Менти, фуркаючи у повітрі дубинами, посунули на пацанів і запрацювали кийками дружно по горбах і головах. Хлопці не билися, просто, прикриваючись, відходили до безпечного місця. Я розумів, що ще кілька кроків – і буде погано. Чесно кажучи, мені зовсім не хотілося запихати пацанів до камери, витягувати з тихого місця у гіркий вуркаганський запах сечі, не випраного одягу. Вони були не найгіршими, але такі завжди залазять свині у сраку. Хоча час показав, що такі і вибиваються в люди, як

і часто потрапляють у халепу. Час показав зовсім протилежне. Я важко дихав, і мої тонкі, натреновані у спорті ноги підгиналися. Паскудне ранкове передчуття таки справджувалося, але щось гріло мою черепушку, що це тільки початок. Пацани, вилаштувавшись півколом, підтягувалися до крихітного будиночка побуткомбінату, а потім один за одним шмигнули між купи трухлявих колод, що, не менше й не більше, нагадували мініатюрну Джомолунгму в нашому місті. Я тільки стояв і дивився на гончих, що у шпарини та дірки трухляччя, виставивши бабські сраки, намагалися розгледіти, колошматячи дубинами, підіймаючи рудий порошок. Один говорив: давай ось так, інший, акробатично викрутившись, пропонував ще одну версію. Ще інший, засунувши голову між колод, верещав, мов приблудний собака. Третьому сміливцю поталанило найбільше: для колоди, яка придавила лубенському менту башку, довелося викликати автокару.

Опале листя пливло поверх сірих спин риби, а вона разом з рибами. Її довге тіло летіло під тонкою плівкою води стрімко, билосся об рибу, і вони були поєднані однією силою попід падалишнім листям, сонячне проміння переламувалося об їхні тіла; вони пливли, розбиваючи сині стовпи сонця, несподівано стаючи єдністю, холоднокровні – від цього пекло радістю в грудях, – чужі до

навколишнього. Це було потворно, і красиво, і спокійно водночас. І пізніше, коли вона випірнула з води, гойднувши грудьми і струснувши по-собачому головою, розсипаючи віями крапельок воду, розгортаючи листя руками, і, вийшовши на берег, нахилилась, щоб підняти пухнастого рушника, я подумав про втрату, яка сидить трутнем з народження, прориває виразки. Коли вже лежатимеш навznak, тобі буде все одно. Ти втрачаєш і гадаєш назавжди. А того дня я лише почув її подув, солодку втрату, прищеплену до листка душі, словом, ти можеш нею управляти. І ще пізніше – того ніколи не існувало. Як не існувало крапель від дощу, а була злива. Риса всього. Принаймні ми так говоримо, коли зробимося старими, і наші жорна не перетруть їжу й око оскляніє... Хоча в тому часі все пропливало сонячною долиною нашої країни, частково для мене, але не для Марго. Тому в неї целулоїдні очі, відсторонений погляд. Пацанячі мізки, сказав би убієнний Жора... Опаловий гриб піднявся на бірюзовою водою. Вона випірнала, широко розгрібаючи скляну чистоту води, з сірими парашутиками кульбаби над куцими хвилями, а коли вийшла, стояла зовсім гола, з задертими від напруження грудьми, лише червоні кола навколо брутално нагадували, що перед вами жінка. І я думав о тій порі про втрату. Про її думки, про її почуття – мені не хотілося. І ще пізніше, коли вона довгою золотистою рибиною лежала, притиснувшись до мене, наче маленька єврейська принцеса, вигнана з дому. Тоді я відскакував і міг годинами спостерігати її рухи, як вона гризе ніготь. Марго покусує травинку, дивиться зеленими очима. Так, погляд у неї був особливий. Марго у малолітстві своїм мріяла про Маямі, Ніццу, Боба Ділана, а лишалися штопані, з бабською бубною, рейтузи. Навколишні, які огиналися у фатальному майбутньому, зникали, щоб ніколи не повернутися. Марго більше не відчувала, але не тому, що молодість у цій країні – гнилозуба. Що там було у помаранчевих очеретах? Нам треба було відчувати, але Марго втискала голову в плечі і мовчала... Небо пливло рівно, спокійно лягало чистою рікою, і наше озеро видавалося калюжею. Тіні, завжди сполошені, рябіли,

повзали під нашими тілами, і світ, до озонового подиху чистий, як дитяча долоня, лягав перед нами: чистий степ, без жодного людського руху, жодна дорога не різала його, хмари, коли потягнутися, можна торкнутися їх вологих, розтріпаних і змарнілих боків пальцями, – і все це вело кудись, гублячи нас, лишаючи нас на цьому горбку, мовби вічність нахилилася і заглянула нам в очі. Так, попіл надійно приховував втрату і правду. Ми лежали на пагорбах, де вмерли віки, зламавши ноги об ці неприступні гори валунів, глини і води, з морськими водоростями, річковими чайками. Пізніше вона віддаватиметься з голубиною покірністю, я не чутиму запахів, звуків. А коли лежатиму проти неба під сонцем, вітром, під листом, що сипатиметься додолу, розумітиму, що думки мої далеко від неї, і взагалі, я не думаю ані про неї, ані про те, що трапилося цим серпневим днем. Через багато років я назву це Провидінням. Саме так... А зараз ми зупинилися в невеликому будинку у два поверхи: з цієї гори починався заповідник, який би нагадував глушину, аби там не пробігали брунатні, з обідраними боками лосі, а від поселення вітер не доносив свіжий запах прісної води і риби. Дикі непролазні хащі, з озерами, де кишма кишіло рибою, яка тут не була прописаною, і взагалі, подібні сорти уминали за дві щоки десь на японських островах. Цю рибу ласувала місцева, і не лише, знать. Це могло мене насторожити, але я був надто молодим, щоб думати про такі речі.

Я думав: якого біса, що може тут приваблювати, ну, нехай будинок, а не оте гадюччя, бородавкуваті жаби. Цю частину на півострові розчистили для місцевої знаті, що приїздила пополювати, порибалити, випити горілки, м'яко кажучи. З ними приїздили їхні німфи. Слово «трахатися» – це не те слово, що його можна тут ужити. Це навіть не оргія, а простий відпочинок. Іноді у цих одутлих типів підіймався стручок. Тоді вони пишно називали це оргією. Але на ті часи це було вершиною шику: телефон, сауна, басейн, телевізор з відеомагнітофоном. Цей комфорт смердів затуляною смертю. На цих речах я розумівся. Але всі ці предмети видавалися мені

недоречними серед піску, вітру, води. Риба у воді лежала ліниво на сонячних плямах, тільки ворушила хвостами і водила зеньками. Рибі було якось однаково: чи ріжуть тут кого, чи трахаються, що аж сперма розлітається на меблі. Звісно, говорило сумління, це сон, не що інше, як сон. Людині треба все усвідомити в далекій юності, але навряд чи це допоможе жити, – крізь дрімоту, крізь випари гарячого тіла Марго проясняється думка. Я відкрив очі. Марго лежала поруч, розкішно розкинувши ноги: впалий живіт, тонка талія, слоновий колір шкіри. Світ нерухомий, але щось невблаганно в скронях гуло, наче відходили від пристані кораблі. Тільки риба в озері повистромляла голови, хапаючи безкровними губами повітря... Марго ловила ротом мій, широко відкриваючи, великим ротом. Пурпурове полум'я сонця стояло на пагорбах, а ми й не думали нікуди їхати. І так весь час, доки не пішли дощі. Марго переодягнулася у зелений джинсовий костюм, просиджувала під широкою сосною за білим мармуровим столиком, майже не розмовляючи зі мною, з тим же нерухомим поглядом, у якому не було ані печалі, ані смутку, ані задуми, притаманної дівчатам у її віці. Так, начебто вона бачила і знала все наперед. Марго підійшла, пригорнулася, постояла так, наче вираховувала хвилини, прожиті чи ні, і знову сіла за столика під кудлатою сосною. Але наступного дня була сильна злива, і вона перебралася в будинок, що підпливав водою і туманом. Марго сиділа до ночі, а потім, як сутінок чарівною кривою вирізав дикі для цієї місцини предмети, перебралася до мене під пледа, скрутившись калачиком, і я більше нічого не чув, лише серце у неї билось, мов далекий дзвін, а я нічого не запитував, проводжаючи нічні тіні, слухаючи, як дощ ріже стіною, обламує віти. І світ ніколи більше не видавався мені таким пропащим і близьким. Поцілувавши Марго у скроню, я засинав, лишаючи позаду ще один день. А зранку мене підірве, засинаючи, думав, і я подамся блукати лісом, можливо, це не так давитиме на Марго. Саме так... Саме так... Саме так і трапилося – я вийшов о шостій ранку і пішов лісом, що, наче тисячі зубочисток, стримів у малиновому сиропі світання. Дощ

ущух, і вже десь близько восьмої почало припікати. Ліс – те неприємне, те страшне, що я міг уявити у своєму житті. Я йшов між відполірованими коричневими соснами і думав про Марго, не обов'язково так, як усі уявляють: обличчя, очі, шкіра, запах. Взагалі, я думав про Марго, наче про розтягнутий, відразу за сосновим лісом, простір, там, де вона зникала: у набігаючих хвилях, з іграшковим сонцем, білими будинками, шкаралупами барж і річкових суховантажів. Тут була інша Марго, і вона присутня, і її ніяк не позбудешся, як не витруїти думки, що між нами все закінчилося. Зараз я не міг думати саме про це, наче вона не відбулася, не проявилася, як чорний негатив у розчині зелених, відкритих у світ очей, заґратованих віями. Потім мені зробилося тоскно, і я побрів уздовж берега, намагаючись здогадатися, від чого ця сіра туга, як у передчутті чогось, що ніколи не відбудеться, а буде лежати перед немислимим зором сірим ландшафтом, де немає горизонту. В ті години мало що змінилося: від моїх вчинків думки лише затекли у безводну гавань і утворили лагуну, куди прибивалося чуже сміття, котре я викидав, але маю надію, що туди не заходила Марго, навіть тінь її. Але вона буде приходити, стукатиме у двері й дивитиметься своїми нерухомими зеленими очима на чужий дім, з гладким дахом халабуду. І так рік за роком, століття за століттям, доки цей крихкий прихисток людського безглуздя не розлетиться на дрібненькі шматочки білими світлячками, важкими і бездомними крилами ночі, без кінця і краю. Колись у дитинстві з приятелем ми забавлялися такими штуками: не пили по три дні води, залишаючи повний стакан стояти на ніч. Чи ми так намагалися загартувати волю, чи справа в дитячих запалених залозах, які проривали шлях до дорослого життя, обумовленого суспільним Шалманом під назвою екгрегор, останнє слово у мене асоціювалося з садомазохізмом. Але можна визнати: це пішло на користь. Не тому, що в дорослому житті нам менше хотілося пити. Ні, стакан води у спеку був у дорослому житті бажанішим, ніж тоді, але лишився вилинялий, як шкільна промокашка, досвід: не рви задарма задницю, коли не отримаєш

нині того, чого бажаєш. І ти вже наперед знаєш, де і коли вип'єш той стакан води. Так і з Марго. Вже тоді, починаючи дорослішати, я намагався брати її маленькими ковточками, наче боячись нікому не лишити. Ось так. Навіть через багато років з жалісливим презирством я дивлюся на тих, хто цим не скористався. Так мало бути, так має бути... І, напевне, це все паскудно угніжджувалося у моїй голові, коли я брів уздовж штучного моря до білих квадратиків будиночків. Я ще рипався, щоб зовсім не втратити Марго, хоча не знав справжньої причини. Я підійшов до будки, здається, з написом «Лаванда» чи «У моряка», з двома білими столиками, обшарпаними парасольками. У віконці продавець світив писком і двома рядами зубів. Бармен, офіціант, продавець – в одній особі. Мухи гуртом засирали йому голову, і він всьорбував у свою пащу в'язке післядощове повітря разом з комахами, готовий проковтнути мене, потім парасольки і столи. Я замовив каву, сів спиною до нього. Просидівши хвилин з п'ятнадцять над його пійлом, несподівано почув голоси. Я повільно розвернувся одним боком до кав'ярні і став спостерігати за купою циганських дітей. Трохи далі – троє жінок. Чорного кольору спідниці з чистого шовку. Одна вхопила на руки дитину, що хвицалася і верещала, доки не отримала гучного, як на боксерському рингу, ляпаса і замовкла. Жінки були з багатої родини. Вони носили масивні золоті кульчики. А в найстаршій висів великий, з одного шматка, литий хрест. Я їх упізнав відразу. Одна, та, що старша, носила золоті масивні ланцюги на щиколотках. Вона – коханка вождя. А вождь мешкав на Кобищі, тобто у Хоролі. Поява цієї сімейки аж ніяк не підняла і без того паскудного настрою. Менша, Лейла, красива, з гнучкою талією тварини, признана крадійка, хоча за руку ніхто її не спіймав. Несподівано, як завжди у випадках небезпеки, мою спину густо покрив холодний піт. Я прожогом випив пійло, що називалося кавою. Спробував зібрати думки, вірніше, дістати з усієї каші хоча б одну здорову. Тоді я встав і обійшов грибок у пошуках туалету. Щасливий ловець мух повернув голову, замахав нею, що означало, мовляв, можеш відлети тут,

ніякий собака не бачить, ну, як і належало в цих краях. Свій пацан, майже в дошку. Я відливав і очима відміряв відстань до пагорба, обліпленого білими, як гриби, капелюшками дахів. Відстань від Лейли – відстань до моря. Якщо побігти, то точно викличеш занепокоєння, якщо стояти отак з пісюном, то Лейла впізнає чи мене, чи пісюна, яка різниця. Потім я почав думати тверезо: якого фіга лякатися, нема нічого страшного, але цигани, наші цигани просто так не з'являються у чужому місці, в таких глухих кутках. Нарешті мені обридло протирати свої мізки, і я повільно, наче ковбой, рушив до гори, а ловець лохів, мух і ще чогось горлопанив мені у спину. Я скоро дійшов до гори, цього разу з КП, що був порожнім, тільки вищав ВЕФ і сонце плавило його поверхню. Мені збрело в голову заглянути туди, але я передумав і взяв курс прямо на наш з Марго будиночок. Відразу за КП йшла бетонована доріжка, сіра і безлика, за ніч засипана дрібними сосновими гілками, ганчірки туману висіли нерухомо у повітрі. Далі ще видно кілька будинків за зеленими ворітьми, кованими та добротними, з амбарними навісними замками. Приймач вищав і видавав мішанину звуків, що дратували, і я віддалеку вловив наростаючий головний біль. Не інакше це мене тоді здивувало: відсутність охоронника і неналаштований приймач. Я повільно побрів на гору, з перших кроків розуміючи, що Марго повертається, легким привидом, а потім усе реальніше і реальніше. Самотній крук помуркував у низькому небі, повільно плив, поклавши крила на повітряні потоки. Мене не дратувало безлюддя, як завжди. Але зараз мені кортіло бачити Марго, навіть ту Марго, зі спрямованим у простір холодним зором. Несподівано я почав вишукувати у пам'яті предмети: незграбний електронний лічильник з велетенськими зеленими цифрами, з часом, що застряг на травні місяці, дорогий коньяк, здається «Кюмель», Саманта Фокс, кілька книжок, колода карт з голими бабами. А тоді вже Марго, з підтиснутими до підборіддя колінами. Я закурив і подивився на озеро, що лежало навпроти, засипане бордовим листям, і здавалося так, наче то була осінь, тягуча і паскудна, як і

водиться в цих краях, коли серед серпня місяця несподівано робиться холодно, а в літніх людей ломить потилицю. Хоч це не південь і тут вітри холодні, не такі, як там, де проходить добра частина мого життя. Холод пробирав від ніг до живота і далі. Я озирнувся: машина стояла на місці, але дверцята відчинені. Будь це з іншою жінкою, я б не насторожився, але з Марго не так, сам не розумію чому.

У кабінеті замначальника міліції Рибчика я був зранку. Нічого зайвого, як при живому Коломійцеві: два стільці, картина з колгоспниками, які зустрічають монгольського вождя, ваза з сухими квітами, що їх Рибчик називає ікебаною. Сльозливі очі, тонкогубий, з гострим підборіддям, роздвоєним дуже помітно наприкінці. Рухи полохливі, і сам він топчеться на місці так, наче намагається відшукати опертя або як людина серед трясовини. Він увесь час нишпорить у паперах. Там і ховається його сльозливий погляд. Добрих п'ять хвилин підполковник не помічав моєї присутності. Я часто уявляв, як він закидає ногу на дружину, однією рукою підтримуючи звисаюче черево, як у поросної свині. Він продовжував ритися у паперовому розгاردіші, потім підняв несподівано голову і сказав:

– О, Гриша, сідай, сідай... Я хвилиночку...

Ця хвилиночка тягнулася ще добрих п'ять. Я сів, а Рибчик продовжував вивчати стіл. Нарешті він відірвався, подивився на мене і запитав:

– Ну, як?

– Не знаю, – спокійно сказав я, а насправді мені все це остогидло. – Хлопці тут ні при чому, так думаю.

– Як ні при чому? – погляд у Рибчика висох.

– А так. Єдине, що ми можемо їм навісити, – це групова бійка. І то немає доказів.

Рибчик засопів. Він не любив, коли я говорив з ним так, саме так, а не як з Коломійцем.

– Перестань, – зашелестів він. – А хто тоді грабонув ощадкасу на Кобищі і ювелірний біля третьої школи? Три трупи. Почерк один. Гриша, не валяй дурня. Вірмени і цигани, сам знаєш, на таке не підуть.

– Як знати. У циган знайшли десяток годинників, – вставив я свої.

– Якщо так, то треба шукати десь-інде...

– Гриша, не валяй дурня. Є люди. Іди і працюй. Зрозуміло? І нічого тут умнічати. Ти багато думаєш, Силка, – видав підполковник, очі в нього зволожніли, а кінчик язика солодко облизав губи.

– Тут треба думати, Рибчик, – я так просто і назвав його на прізвище, від чого той боязко поморщився, шукаючи відповіді у скупого розуму.

– Ти, старший лейтенант, не інакше – мислитель.

Він пошукав щось очима, потім зупинився на графіні, синьому, з жовтими квітками, і мені зробилося на душі паскудно, так, наче провалюєшся у прірву. Я відповів:

– Підполковнику, на вулиці вісімдесят четвертий рік.

– Ти і покопайся... Знайди тих, хто стріляв по вірменському вагону, відшукай стволи, свідків, щоб усе було чинно, а то зразу вісімдесят четвертий рік. Мені хоч двохтисячний, зрозумів? – випалив він, потер лоба вузлуватим вказівним пальцем, лизнув нижню губу. – Джулай помер чи що?

– Угу, – сказав я. – Сьогодні його хоронять. З області навіть наряд на підмогу прислали.

– Ідіоти. Кіпіш тільки наводять.

– Точно.

– Що ти, як папуга.

– Його застрелили, – сказав я і подивився йому прямо в очі, але він відвів погляд, і я зустрівся з запітнілою лисиною.

– Блядь, Силка, ти так і шукаєш роботи. Як застрелили?

– Із винтаря. А в докладній надряпали, що від інфаркту, – видав я.

– А це не ті винтарі, що погуляли на Кобищі?

– Не знаю, – відповів я, але відчув, як щось гидко повзе поза шкірою.

– Марго зникла, й Ульяненко, – задумливо сказав підполковник.

– Слухай, тієї ночі гуляв Батрак зі своєю компанією. Тобі, Вася, ні про що це не говорить?

Підполковник завмер, наче вождь монголів з картини, хрюкнув і подивився, зараз прямо-таки у вічі подивився:

– Про Батрака забудь. Приїдуть полтавські або київські, то надеруть так задницю, що... – він пошукав слова, але не знайшов. Вдихнув на повні легені і заявив: – Копай, копай пацанів, – він хотів лизнути губу, а вийшло – захопив повітря, – а про Батрака забудь.

І знову я уявив його дружину, але вже в іншій якості: вона, трусячи пузом, залазить на Рибчика. Ось так, про пацанів, про Марго я не думав, наче їх не було взагалі або вони давно мертві. Ми наче по команді подивилися у вікно, мовби там повгніздювалися привиди. Ось так було. А можливо, не так. Алкоголь з віком дуже погано впливає на здоров'я...

Я відразу розповів Гриші Собаководу все, що знав: про підслухану розмову на СТО, звісно, добrehав щось, не без того, але чомусь ця дівчина з випнутими коліньми, з кругленьким задком і великими, майже грубими пальцями на руках не йшла з голови. І тому я говорив, усе говорив, як восени, коли зберуть кукурудзу, картоплю і будинки стоять умиротворено-спокійні в холодній тиші. Собаковод сказав, що Джулая застрелили, але міг би і промовчати – ми все тут, у Хоролі, знаємо раніше за міліцію. Бідоласі Джулаю всадили кабанячий жакан, розвернули груднину. З його ж винтаря. А що Марго пропала, то цього ніхто не знав, хоча я вже казав: за цією дівкою таке щось тяглося, аж зуби зводить і сльози накочуються. Так, начеб вона є і нема водночас. Але про те, що за дві години вона була у Джулая і той як божевільний катався на своєму візку, я промовчав. Узагалі, чого гарного чекати від мента. Нічого доброго з того не вийде, на який би ти бік не впав. А Марго щось поговорила,

потім сіла у червоні «Жигулі» і тю-тю, поїхала. А машина у неї була з казенними номерами, не інакше батька. Далі ми всі чули гучну музику. А Джулай ніколи музики не слухав. Хіба як перебере самогону і реве биком якусь ахінею. Потім підїхала «Волга», а може, водночас. Може і таке бути. Батрак, її братик, їздив на чорній «волжані». А коли взяли ювелірну лавку Білявського, а тим паче ощадкасу, то той Батрак такі «фітілі запалював», куди нам. Грошей кури не клюють. От що я можу сказати: у лавці Білявського торгували дорогими французькими парфумами. Половину розбили, коли стріляли, тому, коли менти приїхали, сморід не тільки від кальсонів Білявського стояв. Так отаких два фанфурики знайшли на подвір'ї у Джулая. Силка йшов, зупинявся, нюхав. Вузька вуличка, котра в народі називається Сраною, вела на гору. Собаковод так і йшов на чаплиних напівзігнутих крізь червону дерезу, з рваними трусами, протезами, консервними бляшанками. Нюхає слоїка, рухається на цирлах далі з вивернутими, як у качки, ступнями. Головне – ніхто не шукав Батрака, а той би багато чого повідав. Мутний якийсь тип, з вологими очима, як у наркоші. Він зі своїм дружком донецьким розсікав, тягався по блядях, хоча то його справа. Але шукали Марго й Ульяна. Та сама ця шура-бура почалася, коли наші гамселили вірмен, ставили по-своєму на місце, і нікому вдивину не було, і менти це завжди пропускали повз вуха. Хоча ощадкаси і ювелірні в один день зроду не брали. Було: грабонув один козел, охоронець, банк. Порішив свою коханку, але то діло зрозуміле. А тут дивина – ніхто і за холодну воду не брався, шукали зовсім інших. Але наступного дня Силка припантачився знову. І ми, значить, поговорили щиро. І він так, мимохідь, сказав, що нехай пошукають алібі люди в чорних «Волгах». Так і сказав. Тю ти, Джулай же Батраку рідний дід, а Марго – сестра. Тоді і це не зрозуміле для нього, – так видав Гриша. А я йому на те: Джулай сам купив «Волгу» онучку. Да, купив, – видає Собаковод, – у нас їх три, три на район, – розчепірів пальці. Дві належать пенсіонерам, поважним людям, ну, а одна Батраку. Да, діла, непорушні діла. Нехороші діла. Так, значить, у

пацанів алібі, – тихо видаю я. Я тобі дам, старий, алібі. А хто писки вірменам товк? Вони з винтарів обстріляли вагон, – гне свого Собаковод, кліпає своїми щурячими очками, а сам думає про інше. Я йому на те, які там, Гриша, винтарі, пугачі, сіркою понабивали. Кажеш, сіркою? – і мугикає ментяра поганий. Я так думав, що малого свого потягну з цієї бодяги і почну здавати хлопців. І враз замовк, наче нічого говорити й, окрім цього світлого ясного дня, нічого немає. Потер він коліна, а на мене цими французькими одеколони понесло: ну, значить, Ульяновко лишився, Марго і на закуску Батрак. Ми навіть не поручкалися, і він пішов, на напівзігнутих, щасливий, як ідіот. Бачили таких. Щоб таке діло любити, то, щонайменше, кретином треба бути, ну, хоча б для проформи влупитися сп'яну головою об стовпа. Да-м-м... Діла... І я теж двинув в обхід, там місце лишилося ще від нашого місцевого маніяка Валери Шклярова. Це давня історія. Але мені не до Валери, теж мент кандибасив, так я вирішив його перехопити і шугонути. Сто потів з мене зійшло, земля повільно, як тягучка на кондитерській фабриці, повзла з-під ніг. На самому розі, де ми повинні, значить, пересіктися, я зустрів синаша свого. Це я вам зараз кажу спокійно, а так би... так я побачив, як Гриша Силка знімає і нюхає кашкета. Ну, а я напустився на синаша: ах, потрух сучий, це вам не морди бити, це вишак, лоба зеленкою намажуть ідіотам, тобі з Ульяновом у першу чергу. Чого? – гуде мій синаш. – А того, що ви довбойоби. Поки ми те та се, по умняках пробиралися з нашою батьківською і синівською любов'ю, Собаковод натягнув кашкет і того... тільки сорочка здулася. Я у нього потім розпитував, так він мені признався за стаканом портяка, що, мовляв, знаю, старий, що у тебе в голові тоді сиділо. От же падлюка вродиться, але зла на нього не маю, святий хрест. Їй-богу, не маю.

Я ще раз подивився на Калініченка: на його короткозорі очі, з почепленими тоненькими окулярами на червоний облущений ніс, з цупкими рудими волосинками у ніздрях, на хлопчачий йоржик волосся, зачесаний догори, на бабський манір.

– Ти тільки не бреш, Костя, – попередив я його втретє. – Говори, що знаєш про Батрака.

Калініченко закурив, поправив окулярики. Закурив він у своєму лікарському кабінеті, і пахучий дим від сигарет змішався противно з медикаментами.

– Що я знаю про Батрака? Та багато чого, але воно тобі, Гриша, навряд чи допоможе, – він глибоко затягнувся і глянув на мене, зовсім як на кролика чи хворого алкана, принаймні у мене склалося таке враження.

– А ти говори. Я вже якось розберусь, – сказав я йому.

– Нормальні люди сміються зі своєї глупоти, а ми показуємо її, як красиву цяцьку, – сказав Калініченко.

– А до чого тут це? Ти не мути води, Костя, – видавив я із себе, аби не сказати більше.

– Оце тобі, Гриша, і є Батрак. Від непорозуміння він усе робить, він давав зрозуміти, що більше нічого не скаже, але це я знав і без нього. Хотіли почепити на цього мажора все, що трапилося: і ощадкасу, і Білявського.

– Ти знаєш, що трапилося? – запитав я.

– Хм-м. Все місто знає, Гриша...

– Білявському обчистили голову, як апельсин... Троє мертвих в ощадкасі, – перебив я його.

– Всі ми, Гриша, колись помremo. Знаєш про це?

– Гм-м...

– Що ти взагалі маєш проти мене? Нічого? Так-от, я зайнятий, Гриша, якщо когось виловиш, то обов'язково скажи. А на мене чекає зараз чоловік з райкому. Фурункул на сраці такий вискочив, що й не туди... Я тобі скажу, по секрету скажу, йому на обком їхати, а у нього чиряк на сраці, – весело загигикав Калініченко. – А ти іди собі. Я через Батрака не хочу неприємностей, зрозумів?

Конец ознакомительного фрагмента.

Текст предоставлен ООО «ЛитРес».

Прочитайте эту книгу целиком, [купив полную легальную версию](#) на ЛитРес.

Безопасно оплатить книгу можно банковской картой Visa, MasterCard, Maestro, со счета мобильного телефона, с платежного терминала, в салоне МТС или Связной, через PayPal, WebMoney, Яндекс.Деньги, QIWI Кошелек, бонусными картами или другим удобным Вам способом.

Олесь Ульяненко

Ангели помсти

CF FOLIO